

SZÖVEGÉRTÉS–SZÖVEGALKOTÁS

5

Tanári útmutató

6

Educatio Kht. kompetenciafejlesztő oktatási program kerettanterv.

A kiadvány a Nemzeti Fejlesztési terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.1.1. központi program (Pedagógusok és oktatási szakértők felkészítése a kompetencia alapú képzés és oktatás feladataira) keretében készült, a sulinova oktatási programcsomag részeként létrejött tanulói információhordozó. A kiadvány sikeres használatához szükséges a teljes oktatási programcsomag ismerete és használata.

A teljes programcsomag elérhető: www.educatio.hu címen.

FEJLESZTÉSI PROGRAMVEZETŐ

KORÁNYI MARGIT

VEZETŐ FEJLESZTŐK

**ARATÓ LÁSZLÓ
KÁLMÁN LÁSZLÓ**

SZAKMAI BIZOTTSÁG

BÓKAY ANTAL ELNÖK
BÁNRÉTI ZOLTÁN LEKTOR
CSERHALMI ZSUZSA
GYŐRI JÁNOS
SCHEIN GÁBOR

ALKOTÓSZERKESZTŐ

SZARKA JUDIT

SZAKMAI LEKTOROK

A SZAKMAI BIZOTTSÁG TAGJAI
PETHŐNÉ NAGY CSILLA

FELELŐS SZERKESZTŐ

NAGY MILÁN

**BORÍTÓGRAFIKA
TIPOGRÁFIA**

**SZŰCS ÉDUA
BÁRD JOHANNA**

© SZARKA JUDIT

© ARATÓ LÁSZLÓ

© EDUCATIO KHT., 2008

RAKTÁRI SZÁM:

H-ASZE0506/T

VARÁZSBIRODALMAK II.

Tanári útmutató

F e j l e s z t ő

Arató László

TARTALOM

VARÁZSBIRODALMAK II.

- 5 NÉVJEGY
- 6 VALÓS ÉS KÉPZELETBELI UTAZÁSOK
- 19 HÉTKÖZNAPOK ÉS CSODÁK, TASZÍTÁSOK ÉS VONZÁSOK
A JÁNOS VITÉZBEN ÉS A HARRY POTTERBEN
- 44 UTÓPIA ÉS NEGATÍV UTÓPIA
TÜNDÉRORSZÁG, ELDORÁDÓ ÉS TÁRSAIK
- 70 EGY NEGATÍV UTÓPIA: AZ EMLÉKEK ŐRE
- 79 FEJEZETZÁRÓ FELADATLAP

NÉVJEGY

A FEJEZET CÉLJA	A cél az utópia műfajának alkotó módon való megismerése, az utópiákat alkotó vágyak, szükségletek és negatív tapasztalatok, hiányok megfogalmazása. További cél az utópiák belső ellentmondásainak érzékelése, a szabályok terhes voltán, illetve szükségességén való gondolkodás.
JAVASOLT IDŐKERET	17 tanóra
AJÁNLOTT KOROSZTÁLY	5. évfolyam
AJÁNLOTT KÖVETŐ TANANYAG	Az én mesekönyvem
MODULKAPCSOLÓDÁSI PONTOK	Életpálya-építési kompetencia Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra Énkép, önismeret
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	Átjárók, utazások a hétköznapok és a fantasztikum között – átlagosság és különtség Fantasztikus, szatirikus túlzás Hasonlóság és ellentét Mintakövetéssel szatirikus vagy parodisztikus szöveg alkotása
MÓDSZERTANI JAVASLATOK	A fejezet nehezebb összefüggéseket tárgyal, így nagyobb hangsúlyt kell fektetni a differenciálásra. A fejezetben megjelenő ismeretközlő szövegeket nem kell a diákoknak megtanulniuk, a fontos az, hogy megértsék azokat. Beszéljünk sokat a gyerekekkel a másság elfogadásáról, hozzanak ők is minél több példát saját életükből is.
ÉRTÉKELÉS	A feladatokhoz szóban fűzzük hozzá az értékelési kritériumokat, feladatonként (tanár tanulót, tanuló tanulót a csoportban, a tanuló önmagát). A fejezet végén a kiemelt fejlesztendő részképességek és az alkalmazni képes tudás mérése idegen kontextusban.

1. VALÓS ÉS KÉPZELETBELI UTAZÁSOK

3 óra

RÁHANGOLÓDÁS

1. lépés: 1. feladat

János Vitéz és Harry Potter

T/1.

5. oldal

20 PERC

Kiemelt készségek, képességek: epikai művek szereplői, helyszínei, cselekmény-mozzanatai közötti hasonlóságok és különbségek felismerése és megfogalmazása; a valószerű-hétköznapi és a fantasztikus-csodás közötti különbségtétel

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: pármunka

Módszerek, eljárások: a táblázat kitöltése, megbeszélés

A János vitéz magyar nyelvű elbeszélő költeményt és a Harry Potter és a Bölcsek Köve című, eredetileg angol nyelven írt regényt számos műfaji különbség és 153 év választja el egymástól. Petőfi műve 1844-ben látott napvilágot, J. K. Rowling könyve angolul először 1997-ben, magyarul 2000-ben jelent meg. A nagy időbeli eltérés ellenére talán mégis vannak közös vonásai e két olvasnivalónak.

1. Keressetek közös vonásokat, majd töltsétek ki a következő táblázatot!

SZEMPONTOK	JÁNOS VITÉZ	HARRY POTTER I.	KÖZÖS VONÁSOK	ELTÉRŐ VONÁSOK
Főhős				
Legfőbb helyszínek (Igyekez- zetek általánosítani és cso- portosítani, ne sok helyszínt, hanem helyszíncsoportokat jelezzetek!)				
A helyszínek közötti változás módja, eszközei				
A főhős otthona				
A főhős otthoni környezetének negatív szereplői, a főszereplő otthoni helyzete				
A főhős sorsának alakulása				
A főhős segítői				

Hasonló cselekménymozzanatok, próbatételek				
Hasonló szereplők				

MEGOLDÁS

SZEMPONTOK	JÁNOS VITÉZ	HARRY POTTER I.	KÖZÖS VONÁSOK	ELTÉRŐ VONÁSOK
Főhős	Kukorica Jancsi	Harry Potter	árva	felőtt – gyerek ember – varázsló
Legfőbb helyszínek (Igyekezzetek általánosítani és csoportosítani, ne sok helyszínt, hanem helyszíncsoportokat jelezzetek!)	a falu; a való világ országai (pl. India, Franciaország), mesebeli helyszínek (pl. Óriásország, a sötétség birodalma, Tündérország)	London, illetve elővárosa, a Roxfort	valóságos és mesei-fantasztikus helyszínek	régi falu – modern nagyváros mesebirodalmak – egy részben valóságos, részben képzeletbeli iskola
A helyszínek közötti változás módja, eszközei	utazás (gyalog, lóháton, griff-madár, óriásháton)	utazás (a Roxfort-expresszen)	utazás valós és mesebeli terek, helyszínek között	eltérnek az utazás eszközei
A főhős otthona	egy falu	London, Privet drive	valószerű	falu – város régj – mai
A főhős otthoni környezetének negatív szereplői, a főszereplő otthoni helyzete	a gazda és a mostoha, szegénység és kiszolgáltatottság, rossz bánásmód	a Dursley család, szegénység és kiszolgáltatottság, rossz bánásmód	A főhőst mostoha sorsban tartják, nem szeretik; Vernon bácsi és a gazda is kiabál a főhőssel.	Jancsi gazdája okkal haragszik meg Jancsira – Harryre a Dursley család csak mássága miatt haragszik.
A főhős sorsának alakulása	Jancsiból, a parasztyerekből János vitéz lesz, majd Tündérország királya	Harry Potter jelentéktelen kisfiúból egyre inkább varázsló és hős lesz	Mindkét figura a próbatételek során fejlődik, és kivételes hőssé válik.	János vitéznek ugyan vannak természetfeletti segítői, de maga nem bír varázserővel.
A főhős segítői	az óriások	Hagrid, a barátok, Dumbledore	természetfeletti képességekkel rendelkező alakok	János vitéz magányos hős, nincsenek barátai.

Hasonló cselekménymozzanatok, próbatételek	(csodálatos) utazás egyedül, majd a huszárokkal, a griff-madárral, óriásháton, idegen világok megismerése, három feladat megoldása, három ellenfél legyőzése a Tündérországba való bejutás előtt	csodálatos utazás a Roxfort-expresszen, idegen világok (az Abszol út, majd a Roxfort) megismerése; három feladat megoldása a bölcsek kövéhez való bejutás előtt	utazás, ellenségek legyőzése, próbatételek kiállása; mindkét műben van visszatérés a kezdet helyszínére	A Harry Potter első részében nincs szerepe a szerelemnek, nincs Iluskának megfeleltethető szereplő – Harry utazását (mely nem vándorlás) nem a szerelem vagy a szerelmi bánat motiválja.
Hasonló szereplők	ellenséges otthoni emberi környezet: nevelőszülők, óriások, boszorkányok, sárkány stb.	ellenséges otthoni emberi környezet: nevelőszülők, óriás, boszorkányok, troli, sárkány stb.	Lásd az előző két rubrikát!	A Harry Potterben az óriás kezdetől barát és segítő, a boszorkányok iskola-társak, a sárkány sem ellenség stb.

2. lépés: 2. feladat

Az utazás az irodalomban és az életben

T/2.

6. oldal

25 PERC

Tanári instrukciók

- A közlő jellegű szöveget követő első kérdést még frontális munkában beszéljük meg, majd a gyűjtő, illetve gondolkodtató feladatokat csoportmunkában végezzük. A csoportalakítást részben tanári előismereteink, részben az érdeklődésre irányuló kérdés (pl. Ki szeret földrajzi felfedezésekről olvasni?) alapján hajtsuk végre. A csoportbeosztás tudatosan kevert elvű: van, aki fejletlenebb képességeit gyakorolhatja, van, aki érdeklődése szerinti csoportba kerül. Fontos figyelmeztetni a gyerekeket, hogy saját utazási céljaik megnevezésére és a csoportban folytatott munkára összesen tíz percük van, amit jól kell beosztani. Ezután a válaszok közreadására 3-3 perc áll minden csapat rendelkezésére. Ezalatt egy-egy A), B) és C) csoport válaszait hallgatjuk meg, a többi azonos betűjelű csoport a háromperces ismertetéseket egy-két percben kiegészítheti.
- A közös megbeszélésben célszerű kiemelni, hogy az utazás nemcsak szépirodalmi vagy kitalált történetekről szóló művek tárgya, cselekményeleme, hanem útleírásoké, dokumentum jellegű szövegeké és filmeké is. Arról is érdemes szót ejteni, hogy van, akinek a csodálatos, fantasztikus útleírások és helyszínek a vonzóbbak, s van, akinek a létező helyszínek, valóságos utak leírása tetszik inkább. Végezetül a gyerekek beszéljék meg a csoport teljesítményét, és osszák ki a dicséretkártyákat.

Kiemelt készségek, képességek: epikai művek szereplői, helyszínei, cselekmény-mozzanatai közötti hasonlóságok és különbségek felismerése és megfogalmazása; a valószínű-hétköznapi és a fantasztikus-csodás, illetve fikatív (kitalált) és valódi útleírások közötti különbségtétel

Célcsoport – differenciálás

- A) absztrakciót nehezebben végző, önálló gondolataikat a nyilvánosság előtt ritkábban megfogalmazó gyerekek
- B) regényolvasó gyerekek
- C) inkább földrajzi, történelmi, nem pedig kifejezetten irodalmi érdeklődésű gyerekek

Munkaformák: rövid frontális munka, majd csoportmunka négyfős, részben homogén csoportokban, frontális munka

Módszerek, eljárások: a feladatok megoldásának bemutatása, az ismeretek mozaik-szerű összerakása

Eszközök: csomagolópapír

Az utazás elbeszélő művekben igen gyakran játszik fontos szerepet: mindig térben zajlik, és mindig bizonyos idő alatt. Az utazás gyakran felfűzi és összeköti a szereplőkkel történő eseményeket, kalandokat. Az elbeszélő mű tere és ideje sokszor éppen a főhős utazása során és révén rajzolódik ki. Vannak kivételek is, amikor az utazás nem külső térben történik, vagy csupán pillanatnyi, szinte nem mérhető idő alatt zajlik. Azonban az ilyen kivételeket is az (órákban, napokban, hetekben mérhető) időben és a (mérőföldekben, kilométerekben mérhető) térben zajló utazásokhoz hasonlítjuk. A János vitézben és a Harry Potter első kötetében is szerepe van az utazásnak.

2. A két mű közül melyikben van az utazásnak meghatározó, a cselekmény egészét megszervező szerepe?

Hol játszik fontos, de nem az elbeszélő történet részleteit összetartó-összefűző szerepet?

Készítsetek rövid listát arról, hogy hová szeretnétek életetekben eljutni! Csak három célpontot szabad megjelölni!

- A) Gondolkozzatok, beszélgetsetek! Közös válaszaitokat rögzítsétek, és jelöljétek ki azt a társatokat, aki ezeket ismerteti! A jegyzőkönyvvezető és a közös gondolatok közreadója ne ugyanaz a diák legyen!
- a) Miben hasonlít egymáshoz az utazás és a (regény)olvasás? Miért szeretnek az emberek olvasni, s miért utazni?
- b) Vajon miért szeretik az írók elbeszéléseik (regényeik, meséik stb.) cselekményét egy-egy főhős utazása köré szervezni? Miért érdekesebb az utazás, mintha a cselekmény egy helyen történne? Az utazás nélkül például Kukorica Jancsi életéből mi minden maradna ki?
- c) Miért elegendő a Harry Potterben egyetlen, a Roxfortba vezető utazás, miért nem szükséges Harryt többet utaztatni?

- d) Hozzatok példát olyan könyvben leírt utazásra, amely valóságos területekre visz és olyanokra, amelyek elképzelt világokba! Számotokra melyik fajta útleírás az izgalmasabb?
- B)** Gondolkozzatok, beszélgetsetek! Közös válaszaitokat rögzítsétek, és jelöljétek ki azt a társatokat, aki ezeket ismerteti! A jegyzőkönyvvezető és a közös gondolatok közreadója ne ugyanaz a diák legyen!
- a) Gyűjtsetek össze minél több utazásról, vándorlásról szóló mesét, elbeszélést, regényt! (Külön az olvasmányaitoktól filmeket is gyűjthettek!)
- b) Soroljátok fel, illetve válasszátok külön azokat a könyveket, ahol az utazás, a helyszín megváltozása szerepet játszik ugyan, de a cselekmény nem utazgatásról, nem több helyszínről szól, hanem egyetlen, a hős (vagy hősök) számára új, izgalmas helyről!
- C)** Gondolkozzatok, beszélgetsetek! Közös válaszaitokat rögzítsétek, és jelöljétek ki azt a társatokat, aki ezeket ismerteti! A jegyzőkönyvvezető és a közös gondolatok közreadója ne ugyanaz a diák legyen!
- a) Soroljátok fel híres-hírhedt utazókat, földrajzi felfedezőket, akik a világ felfedezésében vagy a történelemben fontos szerepet játszottak! Meséljétek el röviden, hogy ki mit fedezett fel, ki miről híres!
- b) Mi készíthette ezeket az utazókat és felfedezőket vállalkozásukra?
- c) Ma milyen tévécsatornák, milyen műsorok szólnak ilyen utazásokról, távoli tájakról?

MEGOLDÁS

2. A János vitézben meghatározóbb az utazás szerepe.

A/a) Pl. mind az utazás, mind az olvasás új, ismeretlen világokat tár fel, a mindennapokhoz képest érdekes, más.

B/a) Pl. Swift: *Gulliver utazásai*, Verne: *Nyolcvan nap alatt a föld körül*, Durrell: *Léghajóval a világ körül*, Kästner: *Május 35*, Homérosz: *Odüsszeia*.

B/b) Pl. ilyen a *Harry Potter* is, vagy Fekete István: *Tüskevár*, Verne: *Kétévi vakáció*, Stevenson: *Kincses sziget*, Verne: *A rejtelmes sziget*.

C/a) Pl. Marco Polo, Vasco de Gama, Kolumbusz, Magellán, Amundsen, Peary, Kittenberger Kálmán, Hillary és Tenzing: *A Mount Everest megmászása*, Gagarin, az első űrhajós stb.

C/c) Pl. a *Travel*, a *National Geographic* vagy a *Spektrum TV*.

JELENTÉSTEREMTÉS

3. lépés: 3. feladat

Kétféle útleírás Indiáról

T/3.

7. oldal

45 PERC

Tanári instrukciók

A munka négyfős homogén csoportokban folyik – részben azonos célra irányuló, részben mozaik-elvű kérdés- és feladatsorok alapján. Mielőtt a gyerekek olvasni kezdenek, hívjuk fel a figyelmüket, hogy a margón kérdőjellel jelöljék azt, amit nem értettek. Az olvasásra és a feladatmegoldásra 20 percet adjunk, majd a csoportok egy általunk kiválasztott tagja 3-3 percben számoljon be a megoldásokról. Először a saját csoport tagjai, végül a többi gyerek is kiegészítheti a beszámolókat.

Kiemelt készségek, képességek: összehasonlítás és szembeállítás, szövegek műfaja, keletkezési kora közötti különbség érzékelése; a valószerű és csodás-fantasztikus megkülönböztetése; tény és fikció megkülönböztetése; a szerzői cél érzékelése

Célcsoport – differenciálás

- A) olyan diákok, akik a kontextusból nehezebben következtetik ki az ismeretlen szó jelentését, illetve olyanok, akik a szó, az állítás helyi értékét kevésbé érzékelik
- B) alátámasztó tények, részletek visszakeresésében kevésbé sikeres, figyelmetlenül vagy túlzottan „felülről lefele” olvasó tanulók
- C) nehezebben általánosító, a részletektől az általánosabb sajátosságokig nehezebben eljutó, ill. túlzottan „alulról fölfelé” olvasó tanulók

Munkaformák: homogén csoport, frontális

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás, beszámoló, megbeszélés

3. Olvassátok el az alábbi két útleírást!

Ekképen jutottak át Lengyelországba,
Lengyelek földéről pedig Indiába;
Franciaország és India határos,
De köztök az út nem nagyon mulatságos.

India közepén még csak dombok vannak,
De aztán a dombok mindig magasabbak,
S mikor a két ország határát elérik,
Már akkor a hegyek fölnyúlnak az égig.

Tudni való, hogy itt a sereg izzadott,
Le is hányt magáról dolmányt, nyakravalót...
Hogyne az istenért? a nap fejük felett
Valami egy óra-járásra lehetett.

Enni nem ettek mást, mint levegőöveget;
Ez olyan sűrű ott, hogy harapni lehet.
Hanem még italhoz is furcsán jutottak:
Ha szomjaztak, vizet felhőből facsartak.

Elérték végtére tetejét a hegynek;
Itt már oly meleg volt, hogy csak éjjel mentek.
Lassacskán mehettek; nagy akadály volt ott:
Hát a csillagokban a ló meg-megbotlott.

Amint ballagtak a csillagok közepett,
Kukorica Jancsi ekkép elmélkedett:
„Azt mondják, ahányszor egy csillag leszalad,
A földön egy ember élete megszakad.

Ezer a szerencséd, te gonosz mostoha,
Hogy nem tudom, melyik kinek a csillaga;
Nem kínnád tovább az én galambomat –
Mert lehajítanám mostan csillagodat.”

Eztán nem sokára lejtősen haladtak,
Alacsonyodtak már a hegyek alattok,
A szörnyű forráság szinte szűnni kezdett,
Mentül beljebb érték a francia földet.

(Petőfi: *János vitéz*, 10. ének)

Csak nagyon nehezen tudtam elaludni. Hajnalban érünk Jammuba. Onnan már hegyek között folytatódik az út. Bár a levegő hőmérséklete sokkal elviselhetőbbé vált, mégse örülhetünk, mert a hatalmas kamionforgalom rengeteg dízelfüstöt okoz, néha még az ablakokat is fel kell húzni. A közlekedés egyébként egyértelmű módja az öngyilkosságnak. Egy európai szemével talán még inkább, hiszen bal oldali közlekedés van egész Indiában, ezért folyton az az érzésem támad, hogy rossz sávban haladunk. Sok balesetet is láttam ez alatt a buszozás alatt. Legszörnyűbb talán az volt, amikor két kamion futott egymásnak, de úgy, hogy a két vezetőfülke egészen „egymásba diffúzált”. Képesek a beláthatatlan kanyarokban a hatalmas kamionszerű teherautóikkal úgy előzni, hogy még csak nem is sietnek. Elegendőnek vélik, ha közben ráülnek a dudára.

Egy 2900 m magas hágó alatti alagúton átérve már tényleg Kasmírban vagyunk. Az izzasztó út végül is 27 órát tartott. A Kasmír-völgy üdítően hat az indiai füllesztő hőség után. Kétezer méter magasságban a fenyvesekkel borított hegyoldalak leginkább Erdélyt juttatják eszembe. Csak az apró majmocsok tűnnek „tájjidegennek” első pillanatban.

Srinagar

Szállásadóm a városhatár előtt 13 km-re türelmetlenül vár. Mint elmeséli, a busz mintegy három órát késett. Taxival utazom tovább Srinagarba, a Dal-tóhoz, ahol egy „sikkara” nevű kis ladikkal visznek a valaha jobb napokat látott, de azért elég civilizált és nagyon kényelmes lakóhajóra.

Örülök, hogy végre letehetem magam, vagyis lezuhanyozhatok, kimoshatom háromnapos, mocsos-poros ruhámat, és kipakolhatom a hátizsákomat is. Házigazdáim (1-2 család?; asszonyokat még nem láttam) tényleg a hajón laknak, de van tévéjük, villanyuk, telefonjuk, angol vécéjük, egyszóval a civilizáció minden kényelmét élvezik. Életmódjuknak azonban vannak nagyon különleges vonásai is. Ahhoz, hogy kimenjenek a városba, sikkarába kell ülniük, de ha csak élelmiszert vennének, akkor házhoz jön egy „bolt-csónak”. A turistának bizony sokszor meg kell küzdeni a hivatlan kereskedővel, aki csillagászati haszonkulccsal próbálja meg értékesíteni a legegyszerűbb portékáját. Vajon saját fajtájukat is megpróbálják ennyire átvágni?

Miért is mondtam igent a delhi utastérítőnek, amikor nem kevés pénzért beszervezett erre a lakóhajóra? Miért nem vitakoztam a házigazdával félóránál tovább, hogy nem itt, nem Kasmírban akarok eltölteni 5 napot, nem itt akarok hegyet mászni, vízitúrázni, és pláne nem 300\$-ért... (Azért úgy-ahogy ügyesnek mondhatom magam: 650\$-ból alkudtam le, de úgy, hogy a Leh-be szóló buszjegyem ára is benne foglaltasson.) Azt hiszem, nem tudok már eléggé vitakozni, csak sodortatom magam a sorssal, ahogy 60 éve Márai is tette.

Végül is megvacsoráztam, lement a Nap, vendéglátóim mindjárt a labdarúgó világbajnokság elődöntőjét kezdik nézni, én pedig itt vagyok Srinagarban, ebben a tóra épült kasmíri városban.

(Kiss-Csapó Gergely: *Kasmír, Ladakh, Magas-Himalája – India – 1998.*
Internetes anyag részlete az *utirány.hu* – *Földi útikalauz* nevű honlapról.)

Először egyedül olvassátok el a szövegeket és a feladatokat, azután közös megbeszélés nyomán rögzítse mindenki az eredményeket! A csoportból a feladat megoldásának ismertetőjét tanárotok jelöli ki.

A) Keress közös vonásokat a *János vitéz* részlete és a *Földi útikalauz* szövege között!

- a) Hol a legmagasabbak a hegyek a Petőfi-részletben? Hogyan fejezi ezt ki az elbeszélő? Az itt használt ige helyett használj egyszerűbb rokon értelmű szót!
- b) Mit jelenthet a Petőfi-részletben a „dolmány” szó? Írd körül!
- c) Huszárokról szólva mit jelenthet itt a „nyakravaló” szó?
- d) Mit jelenthet a mai Indiáról szóló útleírásban az, hogy a két vezetőfülke „egymásba diffúzált”? Miért használ a szerző idézőjelet?
- e) Milyen értelemben „tájidegenek” a majmok a Kasmír-völgyben?
- f) Magyarázd meg a következő négy szó jelentését: „sikkara”, „lakóhajó”, „bolt-csónak”, „haszonkulcs”.
- g) Tudod, ki lehet az a Márai, akit a mai indiai útleírás szerzője a részlet végén említ?

B) Keress közös vonásokat a *János vitéz* részlete és a *Földi útikalauz* szövege között!

- a) A Petőfi-részlet szövege szerint melyik két ország határán a legmagasabbak a hegyek? A hegytetőtől milyen messzire volt az elbeszélő szerint a Nap, és ennek mi volt a következménye?
- b) Az utolsó versszak szerint miért kezdett el alábbhagyni a forráság?
- c) A *Földi útikalauz* szerzője szerint Jammuba érve miért kellett felhúzni a busz ablakait? Miért tartja az útleírás szerzője európai szemmel az indiai közlekedést az öngyilkosság egy módjának?
- d) Miben átlagos és miben különleges a szerző srinagari vendéglátóinak életmódja?
- e) Miért bánja meg egy pillanatig a kasmíri utazó, hogy hagyta magát rábeszélni, hogy lakóhajón szálljon meg?
- f) Hány napot és hány dollárért fog az utazó Kasmírban tölteni? Az árba a lakbéren kívül még mi tartozik bele?

C) Keress közös vonásokat a *János vitéz* részlete és a *Földi útikalauz* szövege között!

- a) Milyen tévedésekből derül ki, hogy a *János vitéz* naiv (tudatlannak megformált) elbeszélője hadilábon áll a földrajzzal?
- b) Milyen köznapi tapasztalat alapján mondja azt a *János vitéz* naiv elbeszélője, hogy a hegyek tején iszonyú hőség van? Miről nem tud az elbeszélő, miben nem járatos?
- c) Milyen köznapi tapasztalat alapján állíthatja azt a *János vitéz* elbeszélője, hogy a levegőt harapni lehetett, illetve hogy a felhőből vizet lehetett facsarni?

- d) Mit túloz el, nagyít fel, illetve kicsinyít le, azaz milyen optikai tévedésre alapoz a Petőfi-mű elbeszélője, amikor azt állítja, hogy a lovak a csillagokban megbotlottak?
- e) Soroljátok fel, hogy mi mindenben hasonlít és mi mindenben különbözik János vitéz és Kiss-Csapó Gergely Indiája! Ne csak részleteket említsetek, hanem igyekezzetek a részleteket általános megállapítások alá vonni. Például: a mesebeli és a valódi, a régi és modern utazás különbségei.

MEGOLDÁS

A) Mindkettőben van útleírás Indiáról, mindkettőben szó van magas hegyekről, meredek emelkedésről és alászállásról, nagy hőségről és a hőség megszűnéséről.

A/a) Franciaország és India határán: „S mikor a két ország határát elérik, / Már akkor a hegyek fölnyúlnak az égig.” A hegyek itt az égig érnek.

A/b) Bélelt kiskabátot.

A/c) Biztosan nem nyakkendőt, hanem gallért.

A/d) A diffúzió [ebből helyesen az ige: „diffundál”] kémiai kifejezés, ami azt jelöli, hogy két anyag egyformává keveredik, hogy a különböző sűrűségű vagy töménységű részek közötti különbség a részecskék kölcsönös mozgása során megszűnik. Természetesen nem ezt a definíciót várjuk, csak valami olyasmit, hogy „összeolvadt, megkülönböztethetetlenül összekeveredett”. Nyilván azért használ a szerző idézőjelet, mert a két vezetőfülke azért nem vált megkülönböztethetetlenül eggyé, tehát túloz.

A/e) Nem Kasmírban idegenek a tájtól, de a leírás szerzője szerint a táj hegyeivel Erdélyhez hasonlít, és az erdélyi tájtól lennének idegenek a majmok.

A/f) Az első három a szövegből nyilvánvaló, az utolsót talán magyarázzuk úgy, hogy különbség van a beszerzési ár és az eladási ár között.

A/g) Csak annyit várunk el, hogy rájöjjenek, hogy egy híres magyar, aki hatvan évvel korábban Indiában járt. Természetesen megmondhatjuk, hogy egy sokat utazó nagy íróról, Márai Sándorról, és nem vadászról vagy földrajztudósról van szó.

B/c) A bal oldali közlekedés miatt, valamint azért, mert a teherautó-sofőrök a beláthatatlan kanyarokban is előznek.

B/e) Azért, mert a „bolt-csónak” kereskedői csillagászati árakat kérnek a turistáktól. Igaz, ez a kiváltó ok később hosszabb meditációba fut ki.

B/f) 5 nap, 300\$-ért, és a Leh-be szóló buszjegy ára is benne van.

C/b) Tudjuk, ha közel a hóforrás, akkor meleget érzünk. Az elbeszélő nem ismeri az arányokat, a csillagászati távolságokat, azt, hogy a síkság és a legmagasabb hegycsúcsok közötti távolság eltörpül a Föld és a Nap közötti sok fényévnnyi távolság mellett. Természetesen azt sem tudja, hogy valójában a Föld felszínétől távolodva egyre alacsonyabb a hőmérséklet. Tévedése a közvetlenül adott látvány tévedése, olyasmi, mint az a sokáig tartó hiedelem, hogy a Nap forog a Föld körül.

C/c) Magas hegyen nehezebb a lélegzés, jobban érezzük a levegő „jelenlétét”, a szólás is azt tartja, hogy a magasban „harapni lehet a levegőt”. A felhőből pedig nyilván azért lehet vizet facsarni, mert valóban nagy a megkötött páratartalma, s mindenki tapasztalatból tudja, hogy a felhőből jön az esővíz.

C/d) Arra az optikai tévedésre alapoz, hogy a távoli tárgy kicsinek látszik, így a csillagok is. Eltúlozza a hegyek magasságát, lekicsinyíti a csillagok méretét és Földtől való távolságát.

C/e) Közös pl. a hegyek közötti haladás, a nagy szintkülönbségek éghajlati-időjárás követezmenye s az ebből fakadó testi-közérzeti kellemetlenségek. Különbség, hogy a mesebeli utazó csodálatos tetteket (felhőfacsarás, csillagrugdalás stb.) hajt végre, míg a modern utazó

ilyesmikre nem képes. A régi utazó lovon közlekedik, a modern utazó autóbusszon, a régít a levegő sűrűsége, a mait annak dízelszennyezettsége zavarja. A mesebeli utazó meseföldrajzzal találkozik, olyan országok határosak, amelyek a valóságban nem azok, a valóságos turista földrajzilag és időben pontos adatokat ad meg. A régi utazónak csak a természettel, valamint – más fejezetben – barátságatlan seregekkel és királyokkal gyűlik meg a baja, míg a mai utazó legfőbb gondja a pénz és a turisztikai ipar „kapzsisága”.

REFLEKTÁLÁS

4. lépés: 4. feladat

Utazás itthon

T/4. 12. oldal
40 PERC

Tanári instrukciók

- A feladat célja annak megvilágítása, hogy egy útleírás érdekességét gyakran nem a leírás tárgya, hanem a leírás készítőjének kifejezőkészsége, nyelvi találékonysága teszi érdekessé. Mintegy mellékcél a *János vitéz* feldolgozása során tanult stílusesszközök prózai szövegben való azonosítása.
- A részletet szükséges tanári felolvasással is bemutatni. A csoportmunkát az egymáshoz közel ülőkből alkotott négyes csoportokban végeztessük. Ha a tanár úgy ítéli meg, esetleg homogén csoportot hozhat létre a helyesírási hibákat javítók és a hasonlatokat keresők köréből. E két homogén csoportot a gyengébb helyesírók, illetve a hasonlatokat kevésbé biztosan felismerők alkotják.
- Mivel a feladat nem könnyű a jobb helyesírók számára sem, ezért a sikert erősen méltányolni, jutalmazni kell. A gyerekek beszéljék meg a csoport teljesítményét, és osszák ki a dicséretkártyákat. Végül minden csoport számoljon be a munkájáról és a csoportértékelésről.

Kiemelt készségek, képességek: a tárgy és az azt megjelenítő stílus viszonyának érzékelése, stílusérzékenység, szóképek (trópusok) azonosítása, a mondatfajta stilisztikai szerepének érzékelése, a mondatössz stilisztikai szerepének érzékelése

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni munka a kérdések és feladatok alapján, majd négyfős heterogén csoportokban

4. Olvasd el az alábbi útleírásrészletet, majd válaszolj az alatta olvasható kérdésekre!

Átkelve a Tiszán, éri az ember Füredet s mingyárt ennek szélén az istenben boldogult vagy ördögben boldogtalanult Józsa Gyuri elkezdett s abba hagyott palotáját. Ott álldogál mogorván, vakolatlan falaival s ásító ajtókkal és ablakokkal, mint egy óriási csontváz. Üres termein át tolvajként szalad a szél, s bosszankodó süvöltéssel hagyja ott, hogy nem lelt semmit. Maga Füred is ilyen kietlen, szomorú, rideg [...] düledező házak, ezek födelén és az udvarokon buja fű és paréj, az emberek sápadtak és szótlanok, az utcák üresek, zajtalanok [...] hagyjuk el ezt az élő sírboltot és menjünk, vágassunk kelet felé, nagyszerű látvány következik: a puszta, a Hortobágy!

Hortobágy, dicső rónaság, te vagy az Isten homloka.

Megállok középeden s körültekintek oly elragadtatással, melyet nem érez a schweizi az Alpeseken, melyet csak a beduin érez Arábia sivatagjaiban. Milyen szabadon lélekzem, mint tágul keblem!

Mennyivel hosszabb utat tesz itt a nap, mint máshol! Megmérhetetlen a láthatár, s olyan, mint egy kerek asztal, beborítva az ég világoskék üvegharangjával, melyet egy felhőcske sem homályosít. Gyönyörű tavaszi nap van.

Az útfélen itt-ott egy-egy pacsirta emelkedik fölfelé dalán, mint fonalán a pók.

Néhány lépésnyire az úttól csillog egy kis tó, szélén sötétzöld káka és világoszöld sás; mellette bibecek [bíbic = vízimadárfa] nyargalásznak búbos fejeikkel s a tó közepén nagyokat lép hozzá piros lábaival a melankolikus [szomorú, kedélybeteg] gólya.

Egy dülőföldnyire legel a gulya, hosszú botjára támaszkodva áll mögötte a gulyás és megemeli előttünk kalapját, nem szolgálásból, mint a felföldi német és tót, hanem emberségből, mint magyarhoz illik.

Mik azok a T alakúak ott a távolban? azok elszórt gémes kutak, de oly messze vannak már, hogy karcsú ostorfáik nem látszanak.

Amott a látkör peremén a hortobágyi csárda, de nem a földön, hanem az égen [...] oda emelte föl a délibáb. A csárda mellett a ménes, szinte a levegőben, mintha egy elfáradt darucsoport szállana. Kedves délibáb! úgy tartja ölében a tárgyakat, mint gyermekeit az anya.

Némán, merengve ül az őсныugalom e térségen, mint tűzhelye mellett karszékében a száz éves aggastyán, ki az élet zajos napjait zajtalan szívvel gondolja át.

Mily egyszerű a pusztá és mégis mily fönséges! de lehet-e fönséges, a mi nem egyszerű?

Fél napnál tovább tart az út a Hortobágyon keresztül s én, noha már sokszor jártam erre, nem győztem kibámulni magamat. Égő arccal, ragyogó szemekkel, hullámzó kebellem néztem köröskörül, s útítársaim azon gyönyörködtek, hogy én annyira gyönyörködöm, s a tisztelendő úr húga azt az észrevételt tette, hogy boldog lesz egykor feleségem, ha úgy fogom szeretni, mint a pusztát szeretem. E szerint nagyon boldog lesz az én Juliskám, mert én őt még a pusztánál is sokkal jobban szeretem, sokkal, sokkal! –

Este felé értünk Debrecenbe. A temető mellett jöttünk el, hol Csokonai pihen. Hamuszín fátyolként lebegett az alkonyat köde a költő fekete vasszobrán; szemeim oda tapadtak és mélyen gondolkodtam arról, hogy majd más utazó fog így gondolkodni az én sírom mellett!

(Részlet Petőfi Sándor *Úti leveleiből*)

- A leírás érdekessége a tájból magából vagy a leírás módjából következik?
- Petőfi számára ismeretlen-e ez a táj? Írd le azt a mondatot, amely erre a kérdésre egyértelmű választ ad!
- Érdekes-e az útleíró számára a táj? Ha igen, miért?
- Milyen eszközökkel teszi számodra érdekessé a szöveg a hortobágyi tájat?
- Keress a szövegből olyan mondatokat, amelyek nem a tájat, hanem a szemlélőjét jellemzik, írd le!

A szöveg első megközelítése után csoportmunkában dolgozzuk fel a szöveg stíluseszközait, így bontjuk ki a d) kérdést. Külön csoport keresi ki és javítja a szöveg mai helyesírásunk szempontjából hibás szavait.

- A) Húzzátok alá a szöveget izgalmassá tévő hasonlatokat! Válasszátok ki a legmeglepőbb vagy a nektek legjobban tetsző két hasonlatot!
- B) Keressétek ki és javítsátok a részlet mai helyesírásunk szerint hibásan írt szavait!
- C) Keressetek olyan kérdő vagy felkiáltó mondatokat, amelyek a mozdulatlan táj leírását mozgalmassá teszik! Ne csak a felkiáltójellel jelölt mondatokat emeljétek ki, hanem a jelöletlen felkiáltásokat is!
- D) Keressetek a szövegben metaforákat és megszemélyesítéseket! Vigyázat, ne mossátok össze a metaforákat a hasonlatokkal, bár néhol ezek összekapcsolódnak, illetve egymáshoz közel helyezkednek el!
- E) Keressetek olyan részeket, ahol az egymás utáni mondatok hosszának hirtelen váltása (hosszú után váratlanul rövid) kelt erőteljes hatást!
- F) Keressetek ellentéteket, szójátékokat!

MEGOLDÁSOK

- a) a leírás módjából
- b) „noha már sokszor jártam erre, nem győztem kibámulni magamat”
- c) Pl. mert a tájat egyszerűnek látja, és az egyszerűséget értéknek, fenségesnek tartja. Vagy: mert saját fantáziáját, képzeletét vetíti bele. Vagy: mert olyan részleteket vesz észre felfokozott érzékenységgel, amelyek érdekessé teszik a számára. Vagy: mert a szabadság számára alapvető értékét társítja a szem, a tekintet szabad, emelkedő, nagyobb tereptárgyak által nem korlátozott mozgásához. Lásd a beduinok mondatot!
- d) A válasz részletezését lásd a csoportoknak adott tanári kérdésekben! Külön érdemes majd ott felhívni a figyelmet a hasonlatok és metaforák váratlanságára, arra, hogy igen távoli képeket kapcsolnak össze: pl. elhagyott házrom és csontváz; rónaság = Isten homloka; a pacsirta úgy emelkedik, mint fonalán a pók; a délibáb mint anyaöl tartja a darvakat stb.
- f) Pl. az elő bekezdés és a többi között; „istenben boldogult vagy ördögben boldogtalanult”, „az élet zajos napjait zajtalan szívvel gondolja át”.

5. lépés

5 PERC

Házi feladat

Tanári instrukciók

A gyerekek nézzenek utána az interneten, újságokban, mit írnak J. K. Rowlingról és a Harry Potter-sorozatról. Milyen kötetekből áll a sorozat (eddig)? Melyik regényből készült már film is? Hány kötetesre tervezte sorozatát az író? Mit tudsz az íróról és a regény(ek) keletkezésének körülményeiről?

2. HÉTKÖZNAPOK ÉS CSODÁK, TASZÍTÁSOK ÉS VONZÁSOK A JÁNOS VITÉZBEN ÉS A HARRY POTTERBEN

4 óra

RÁHANGOLÓDÁS

1. lépés

A Harry Potter-regények

16. oldal

10 PERC

A házi feladat megbeszélése

Tanári instrukciók: a feladat célja: a mű elhelyezése a sorozatban. Motivációteremtés. Beszéljünk a gyerekekkel a sorozatról:

- Mit tudtál meg J. K. Rowlingról és a Harry Potter-sorozatról?
- Milyen kötetekből áll a sorozat (eddig)?
- Melyik regényből készült már film is? Te melyiket láttad már?
- Hány kötetesre tervezte sorozatát az író?
- Mit tudsz az íróról és a regény(ek) keletkezésének körülményeiről?
- Ismersz-e olyan könyveket, filmeket, amelyekben a varázslatnak ugyanilyen fontos szerepe van?
- Szerinted mi a Potter-sorozat sikerének a titka?
- Milyen formában talákoztál még Harry Potterrel a könyvön és a regényen kívül?

Kiemelt készségek, képességek: előzetes tudás előhívása, irodalmi és filmes hagyományok, sémák azonosítása, véleményalkotás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: frontális

Módszerek, eljárások: beszélgetés

MEGOLDÁS

a) Az író, Joanne Kathleen Rowling 1965. július 31-én született (csakúgy, mint a főhős Harry Potter!) Chipping Dod Buryben. Gazdagabb, mint az angol királynő (ő az első, aki a könyvei által lett gazdag), műveit nagyobb példányszámban adták ki, mint Shakespeare-éit. Már gyermekkorában kitalált történeteket, imádta a fantasztikus irodalmat. Francia szakra járt az egyetemre, dolgozott az Amnesty Internationalnál, tanított Portugáliában angol nyelvet, és novellákat írt. Nyirkos lakásban élt (később elvált asszonyként) kislányával Edinburgh-ban. Kávéházakban írta Harry Potter történetét. Azt gondolta, meg fog bukni a könyv. Eddig 115 országban, 28 nyelven jelentek meg az elkészült részek. Rengeteg díjat kapott, regényét folyamatosan filmesítik. Az

író magánéletéről nem szívesen beszél. Egy lánya és két fia van. Stb. stb. A Potter név kedves gyermekkori szomszédjuk neve. (L. még internet, pl. www.legjobblap.hu)

b) *Harry Potter és a Bölcsek Köve, Harry Potter és a Titkok Kamrája, Harry Potter és az azkabani fogoly, Harry Potter és a Tűz Serlege, Harry Potter és a Főnix Rendje*

f) Várható: irodalmi művek – Tolkien: *A Babó, A Gyűrűk Ura*, Baum: *Óz, a csodák csodája*, Carroll: *Alice Csodaországban, Alice Tükörországban*, Ende: *Végtelen történet*, Travers: *Csudálatos Mary*-sorozat, Artus-mondakör, fantasy regények, mesék, mítoszok; filmek – *Star Trek*, fentiek megfilmesített változatai, *Csillagok háborúja*

g) Varázslatos, akciós, krimyszerű, nincs benne sok leírás, pörgős, zúzós a cselekmény sodrása, a jellemek nem túl kidolgozottak, ismert sémákkal azonosíthatjuk: mese, mítosz, akciófilm, krimi, nem unalmas, sok meglepő fordulat van benne, sokat lehet rajta nevetni stb.

h) Számítógépes játékok, honlapok, a regény és a film alapján készült játékfigurák, kártyák, édeségek, varázsfelszerelések, tusfürdők stb. ... Az aktuálisan bemutatott filmek új McDonald's-termékeket hoznak a piacra.

2. lépés: 1–3. feladat

T/1–3. 16. oldal

35 PERC

Tanári instrukciók

- Az osztályban modellezzük a Roxfortból ismert négy házat (Mardekár, Hollóhát, Hugarbug, Griffendél). A gyerekeket négy csoportba osztjuk, sorshúzásos módszerrel: minden lapocskán egy-egy ház kezdőbetűje szerepel. A kvízzjáték segítségével felmérjük a gyerekek regénnyel kapcsolatos tudását, a regényben való tájékozottságát. Ez egyben adalékul szolgálhat ahhoz, hogy lássuk, a gyerekek apró részletekre is kiválóan emlékeznek.
- A gyerekek először kiválasztják a házfőnököt, aki figyelni, hogy a feladatra szánt időt betartsa a csoport, és ő adja le az 1. és 2. kitöltött feladatlapot. A késve beadott vagy nem egyértelmű megoldások érvénytelenek. Az elérhető pontszám az 1. feladatnál 14, a másodiknál 8 pont. A 3. feladatnál célszerű a szavak meghatározását, illetve a példák kikeresését szétosztani a csapat tagjai között. A csoportoknak szabad a könyvet is használniuk. A gyerekek válasszanak jegyzőt. A diákok az utolsó hat-nyolc percben beszéljék meg és egyeztessék a szómagyarázatokat és a példákat. Ezeket a végleges, közös és legjobb megoldásokat írja rá a jegyző a külön lapon kapott szólistára. Minden helyes magyarázatért egy, minden példáért is egy pont jár. A több példa nem ér több pontot, a kicsit ügyetlen vagy csak részben helyes szómagyarázatra fél pont is adható. Az elérhető összpontszám tehát 34! A versenyben elérhető összpontszám: 56.
- A feladatsorokat javítsuk ki, és a következő órán értékeljük a csoportok munkáját.

Kiemelt készségek, képességek: előzetes tudás előhívása, információazonosítás, párosítás, válogató olvasás, szómagyarázat alkotása, együttműködés

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: heterogén csoport, egyéni

Módszerek, eljárások: verseny, megbeszélés

Eszközök: a feladatsor a modul végi mellékletben

1. Válasszatok házfőnököt!

Tíz perc áll rendelkezésükre, hogy a kérdésekre adott válaszok közül bekarikázzátok a helyes betűjelét.

2. A nagy felfordulásban az állatok elvesztették gazdájukat. Segítsetek nekik hazatalálni! Kössétek össze az állatot a gazdájával!

A megoldásra két perctek van.

3. Magyarázzátok meg, mit jelentenek a következő szavak!

Jelentésükre mondjatok példát a regényből! Ki használja, mire használják, hol fordul elő? 20 perc áll a rendelkezésükre.

talár:

példa:

mugli:

példa:

pórias:

példa:

kandalló:

példa:

pankráció:

példa:

fizimiska:

példa:

abnormális:

példa:

széf:

példa:

prefektus:

példa:

rigorózus:

példa:

öntömjénezés:

példa:

óvintézkedés:

példa:

katapultál:

példa:

kazamata:

példa:

pallérozott:

példa:

penitencia:

példa:

kurázi:

példa:

MEGOLDÁS

1. x, x, 1, 2, 2, x, 2, 2, x, 2, x, 1, 1, x (Minden helyes megoldás egy pont.)
2. Tarantula – Lee Jordan; Boa constrictor – Állatkert; Hedvig – Harry; Mrs. Norris – Argus Frics; Makesz – Ron; Trevor – Neville; Agyar – Hagrid; Kormos, Cirmi, Nyávi, Tappancs – Mrs. Figg (Minden helyes megoldás egy pont.)

JELENTÉSTEREMTÉS

3. lépés: 4–8. feladat

Hétköznapok a *János Vitéz*ben és a *Harry Potter*ben

T/4–8.

18. oldal

20 PERC

Tanári instrukciók

- A feladatok célja a két mű kettős világszintjének tudatosítása, valamint annak részletezése, hogy a csodálatos kalandok előtt milyen nyomorúságos mindkettejük evilági, hétköznapi sorsa. A feladatokat frontális munkával kezdjük, ezt pármunkával folytatjuk, végül az önként jelentkezők közül néhányan bemutathatják a panaszkodó hősök párbeszédét az osztály egészének. Végül (6–8.) ismét pármunka és frontális munka váltogatja egymást.
- Az 5. feladatot a gyerekek a padtársukkal oldják meg! Mesélik el egymásnak otthoni éveik viszontagságait! A feladat megoldásához a *János vitéz*nek ne csak az első énekeit idézzék fel, hanem azt a részt is, ahol a francia királynak Jancsi beszámol gyermekkoráról! Harry meséljen

Vernon bácsiról, Petunia néniről és Dursleyről, Jancsi pedig a gazdájáról és Iluska mostohájáról. A beszélgetésben ne essen szó későbbi sikerekről! A két szereplő sorsának jóra fordulása előtt, elkeseredett hangulatban találkozzon, tehát akkor, amikor Jancsinak el kell hagynia a faluját és Iluskát, Harry pedig éppen a gardróbban tölti napjai nagy részét.

- Szempontok a 7. feladat feldolgozásához: Milyen előjelei vannak annak, hogy Harry nem egészen illik bele a „muglik” világába? Furcsaságaira hogyan reagálnak nevelőszülei? Hogy érzi magát az iskolában? Mennyire érti saját képességeit, saját magát? Mikor érkeznek életébe a roxfordi levelek, illetve mikor tűnik fel életében Hagrid, a roxfordi küldönc?
- Szempontok a 8. feladat feldolgozásához: Hogyan jellemzik Harry szüleit Dursleyék, mi számukra a legfontosabb érték és mitől félnek a legjobban, miért zavarják őket Harry furcsa képességei? Minek a jelképei Dursleyék, és mit jelenthet kicsit tágabban értelmezve Harry varázslóképessége?

Kiemelt készségek, képességek: párhuzamok, hasonlóságok és különbségek érzékelése és megfogalmazása, behelyezkedéses szövegalkotás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: frontális, pármunka

Módszerek, eljárások: beszélgetés, szerepjáték

4. Milyen közös vonás, közös kettősség található a lenti sorok és-sel jelölt viszonyai mögött mind a *János vitéz*ben, mind a *Harry Potter és a Bölcsek Köve* című regényben?

Privet drive és Roxfort, King's Cross és Abszol út
Jancsi faluja és az Óriások országa, zsványtanya és Tündérország

5. Képzeljétek el, hogy találkozik egymással Harry Potter és Kukorica Jancsi!

6. Mikor lép át Jancsi–János vitéz végleg a csodák, a képzelet birodalmába?

7. Jellemezd Harry helyzetét a regény második fejezete (A volt-nincs üveg) alapján!

8. Mit jelent az a megfogalmazás, hogy Potterék a „lehető legdursleyszerűtlenebb emberek voltak”?

A fenti feladatok alapján megállapíthatjuk, hogy a csoda, a fantasztikum mind a *János vitéz*ben, mind a *Harry Potter*ben mintegy a hősök mostoha sorsának ellensúlyozásaképpen, valamiféle igazságszolgáltatás gyanánt lép be a mű világába. Másfelől az is megállapítható, hogy a *Harry Potter*-regényben a varázslóerő mintegy a másság, az átlagtól való különbözőség jelképeként is felfogható. A másság iránti különböző viszonyulások, a másság elítélésének elítélése a regénysorozat egészének egyik alaptémája lesz. Gondoljatok arra, hogy nemcsak Dursleyék ítélik el a „dursleyszerűtlen” embereket, hanem Draco Malfoy is mindazokat, akik nem eléggé kékvérű (később „aranyvérű”), ősi családból való varázslók.

MEGOLDÁSOK

4. Mindkét műben két világszint található: egy reális (valószerű), hétköznapi és egy csodás-fantasztikus. A reális világban mindkét hős meglehetősen boldogtalan. Ez utóbbit majd csak a következő kérdések megbeszélése nyomán mondjuk ki.

6. Akkor, amikor Iluska halála után evilági boldogságának végleg befelegett, amikor már csak a halálra vágyik.
7. A kérdések segítségével a gyerekek mondják ki, hogy a varázsvilág Harry életébe is akkor lép be teljes komolysággal, amikor magánya, elszigeteltsége és reménytelensége fokozhatatlanná válik.
8. Harry szüleit Dursleyék „flúgosnak” nevezik, azaz nem normálisnak, „abnormálisnak”. Dursleyék az átlagosságot, a szabályoknak, elvárásoknak való megfelelést jelképezik, a varázslóerő pedig alighanem mindenféle másságnak, az átlagtól való különbözőségnek a jelképe.

4. lépés: 9. feladat

Világszintek keveredése a *Harry Potter*ben

T/9. 19. oldal

20 PERC

+ házi feladat

Tanári instrukciók

A feladat célja annak felismertetése, hogy a *Harry Potter*ben legalább annyira az ismerősség vonz, mint amennyire a csoda, a fantasztikum. Illetve a kettő sikeres keveréke a regény sikerének egyik titka. A ráismerés és a meglepetés örömeinek ötvöződése. A hétköznapi és a csodák, a valóság és a képzelet világa nem válik olyan élesen szét a *Harry Potter*ben (és a *János vitéz*ben sem), mint ahogy azt eddig sugallottuk. Hiszen Harry furcsa képességei (haja egy éjszaka alatt megnő, egyre szűkebbé változtatja a számára undorító pulóvert, eltünteti az állatkerti óriáskígyó terráriumának üvegfalát, anyanyelvén beszél a kígyóval) már a hétköznapi, londoni világban is jelentkeznek, a Roxfort pedig hiába varázsló- és boszorkányképző iskola, sokban hasonlít egy „normális” angol bentlakásos iskolához.

Kiemelt készségek, képességek: párhuzamok, hasonlóságok és különbségek érzékelése és megfogalmazása; a valószerű elemek felismerése a fantasztikum kontextusában

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: heterogén csoportok

Módszerek, eljárások: mozaikmódszer

9. Világszintek keveredése a *Harry Potter*ben

A) Tantárgyak és tanárok

- a) Sorold fel a Roxfort tanári karának, illetve tágabban vett személyzetének legalább hat jellegzetes képviselőjét, s add meg, hogy melyikük milyen tárgyat tanít, illetve mi az iskolai munkaköre! Melyik tantárgy melyik normális iskolai tárggyal állítható párhuzamba?

NÉV	MUNKAKÖR	NORMÁLIS ISKOLAI TANTÁRGY

- b) Sorold be a roxfordi tanárokat típusokba! (Pl. szigorú, de igazságos; pikkelős, azaz kedvenceivel kivételező, de néhányakkal módszeresen rosszindulatú; nagy tudású, de unalmas; felkészületlen és nagyképű.) Magadnak külön papírra írd fel (vagy gondold melléd) saját iskolád hasonló tanárait!

TANÁRTÍPUSOK	TANÁROK NEVE

- c) Hozz példát arra, hogy a Roxfort egyik tanára pikkel („utazik”) valamelyik diákra, illetve kivételez másokkal, hízeleg nekik. (Pl. Piton módszeresen „égeti” Harryt és Neville Longbottomot, de kivételez Draco Malfojjal.)

B) Az év rendje, házirend, szokások, tisztségek

- a) Sorolj fel olyan roxfordi szokásokat, napi- és házirendi mozzanatokat, amelyek minden iskolában vagy legalábbis minden bentlakásos iskolában megtalálhatók!
- b) Sorolj fel sajátos roxfordi szokásokat!
- c) Mi teszi sajátossá a roxfordi diákok kapcsolattartását a szülői otthonnal?
- d) Sorolj fel olyan szokásokat, rangokat és elfoglaltságokat, amelyek olvasott formájukban jellegzetesen roxfordiak, azonban valamilyen megfelelőjük a ti iskolátokban is megtalálható!

C) Roxforti diákok

- a) A regény diákszereplőit (pl. Harry, Ron, Draco Malfoy, Hermione Granger, Percy Weasley, George és Fred Weasley, Crack és Monstro, Oliver Wood) milyen diáktípusokba tudnád sorolni? Keresd meg osztályodból vagy iskoládból a megfelelőjüket!

DIÁKTÍPUSOK	DIÁKOK NEVE

- b) Hermione Grangert mi különbözteti meg a stréberektől (a túlbuzgóaktól, magolósaktól)? Létezhet-e rokonszenves stréber? Ha igen, akkor ennek mik a feltételei?

A fenti feladatok alapján megállapíthatjuk, hogy a Harry Potterben nemcsak a csodák, a meglepetések vonzanak, hanem gyakran éppen az ismerősség, a ráismerés öröme. A könyv világsikerének egyik titka alighanem a ráismerés és a meglepetés, a valószerűség és a fantasztikus igen sikeres, jól eltalált ötvö-zete.

REFLEKTÁLÁS

5. lépés: 10. feladat

T/10.

21. oldal

Házi feladat

Tanári instrukciók: a gyerekek választhatnak, hogy az a) vagy a b) feladatot oldják meg. Adjuk meg az értékelési szempontokat. A feladatot írásban értékeljük.

Kiemelt készségek, képességek: kreatív szövegalkotás, összehasonlítás, rendszerezés, szempont szerinti információgyűjtés, válogató olvasás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni

Módszerek, eljárások: házi feladat

10. Írj házirendet!

- Egy oldalban és pontokba szedve írd le annak az iskolának a háziarendjét, amelybe te a legszívesebben járnál!
- Készíts egyoldalas összehasonlító táblázatot a te iskolád és a Roxforti Szakiskola életéről és (vagy) háziarendjéről!

ROXFORT	A TE ISKOLÁD

RÁHANGOLÓDÁS

6. lépés: 11. feladat

T/11.

24. oldal

15 PERC

Tanári instrukciók

Ábel naplórészletével az a célunk, hogy a gyerekeket előkészítsük a naplóírásra. A szöveget bejegyzésként olvassuk el, és jószóltassuk meg a gyerekekkel, mi fog történni. Ezután szempontok szerint vizsgáljuk meg, mitől napló a napló. Például: mondják el a gyerekek röviden, mi történt Ábellel az utóbbi napokban! Vizsgáljuk meg, vajon miért részletekben írta meg Ábel ezt a rövid történetet! A szövegek a történeten kívül még mit tartalmaznak? Mit érezhetett Ábel az egyes

részek írásakor? Mit jelent ez a mondat: Persze neki könnyű, semmi dolga a tanuláson kívül. Ábelnek mi a dolga a tanuláson kívül?

Kiemelt készségek, képességek: adott szövegtípus ismerveinek felfedezése, fél-reproduktív szóbeli szövegalkotás, szakaszos olvasás, empátia

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: frontális

Módszerek, eljárások: jóslás, beszélgetés

11. Az első buli

Április 10.

Nagymama végül megengedte. Kornél hazament, így üres volt a lakás. 15-en jöttek el. Ő is. Mindig elpirulok, ha eszembe jut, hogy mosolygott, amikor átadta az ajándékot. Csak észre ne vegye valaki. Főleg Döme. Szerintem neki is tetszik. Ha ezt megmondanám, rögtön előadná a vagány csávót, hogy lecsavarja a fejemet.

Április 11.

Most kibontom az ajándékát. Mindegy, mi az, a fő, hogy TŐLE kaptam. Szerintem könyv. Akkor nagyon vastag! Nem baj, elolvasom. Mától nem utálok olvasni... Beviszem a suliba is, hogy lássa, mennyire tetszik. Döme ki fog csinálni. Már látom azt a ronda, kárörvendő, sötét fejét. Holnap biztosan felbontom.

Április 12.

Harry Potter?! Nagytól is ezt kaptam, de ez sokkal jobb. Szerintem nem is olyan hosszú. Az osztályban már majdnem mindenki olvasta. Marci állítólag le sem tudta tenni, amikor elkezdte. Persze neki könnyű, semmi dolga a tanuláson kívül.

Április 13.

Végem van. Megköszöntem. Azt mondtam, hogy egész éjjel azt olvastam, mert nem tudtam letenni. Pont mint a Marci. Össze-vissza dadogtam, aztán hazarohantam. Estefelé csöngettek. Nagy nyitott ajtót, hallottam, hogy valakit beenged. Pont ki akartam menni, megnézni, ki az, amikor megjelent a szobámban. Ő volt. Kezében a Harry Potter második kötete...

JELENTÉSTEREMTÉS

7. lépés: 12. feladat

Harry Potter köztes helyzete, kétszeres határhelyzete

T/12.

24. oldal

30 PERC

Tanári instrukciók

- A naplórás előtt adjuk meg az értékelési szempontokat. Például: meggyőzően bizonyítják-e a tanulók a témában való elmélyülésüket? A szöveg megfelel-e a szövegtípus követelményeinek? Bele tud-e helyezkedni a főhős szerepébe? Jellemző-e a kreativitás a naplórészletre? Képes-e megfogalmazni hangulatokat, érzéseket?
- A naplórészleteket írásban értékeljük.

Kiemelt készségek, képességek: elbeszélés átalakítása egyes szám első személyű naplóvá, empátia, szövegtömörítés, műfaji konvenciók követése; a naplórás tanulságainak kamatoztatása a hős jellemzésében

Célcsoport – differenciálás

- A) a lassabban olvasó, lényegkiemelésben és tömörítésben gyengébb képességű gyerekek
 B) a lényegkiemelésben, tömörítésben ügyesebb gyerekek

Munkaformák: homogén csoportban egyéni munka

Módszerek, eljárások: naplórás, beszélgetés, értékelés

12. Naplórás

- A) Írj képzeletbeli naplót annak a Harry Potternek a nevében, akit a második fejezetben ismertünk meg! A napló öt napról szóljon öt bekezdésben, s dolgozza fel *A volt-nincs üveg* fejezet fontosabb eseményeit és érzéseit! Belepillanthatsz a könyvbe, de ne másolj ki belőle részleteket!
- B) Írj képzeletbeli naplót annak a Harry Potternek a nevében, aki nemrég járt először az Abszolúton, és most érkezett Roxfortba az expresszen. Tehát főleg *A Teszlek Süveg* előtti két fejezet új élményeiről, eseményeiről és érzéseiről számolj be öt – ne túl hosszú! –, dátummal ellátott naplóbekezdésben! Belepillanthatsz a könyvbe, de ne másolj ki belőle részleteket!
- a) Hallgassunk meg, értékeljünk és gondoljunk tovább néhány naplórészletet! Miért nincs igazán otthon Harry a muglik között a napló és a regény egészének tanúsága szerint?
- b) Mennyire mozog otthonosan, mennyire számít tájékozottnak a varázslók világában Harry a naplórészletek tanúsága alapján? Kik segítik a tájékozódásban?

Harry nevelődéstörténete

Harry a regénysorozat kezdetén mindkét világban idegen, kettős határhelyzetben él: mugliknak varázsló, varázslónak mugli. Dursleyéknél és az iskolában csak másságát és fizikai gyengeségét érzi. Varázsere-

jének különleges megnyilvánulásait nem tudja értelmezni, nem érez büszkeséget miattuk. Eredetéről, szüleiről nem tud semmi biztosat. A regénysorozat részben éppen az eredet megértésének története lesz. A varázslóiskolának örül, hisz megszabadul Dursleyéktől, de hírességével nemigen tud mit kezdeni. A varázslóvilágról mindenki, Malfoy, Ron, sőt még a nem varázsló származású Hermione is többet tud. Harry, az egyik leghíresebb varázsló egyúttal az egyik legtudatlanabb, a leghiányosabb önismerettel rendelkező, a Roxfortban legidegenebbül mozgó varázslótanonc is. Regénye ezért is lehet igazi nevelődési-önismereti regény is. Jellemző, hogy kviddicstehetségére is mintegy véletlenül eszmél rá.

- c) Vajon miért nem a Mardekárt választja a Teszlek Süveg próbáján Harry?
- d) Mennyiben játszhat ebben szerepet, hogy Dumbledore épp Dursleyéknál neveltette élete első évtizedében?
- e) Milyen emberi-varázslói kapcsolatai, rokonszenvei játszhatnak szerepet ebben a választásban?

MEGOLDÁS

- b) Hagrid, Ron, Hermione, Dumbledore
- c) Harrynek a kezdet kezdetétől (már az Abszol út egy boltjában) ellenszenves Malfoy mardekáros és fajgyűlölő-mugligyűlölő felsőbbrendűség tudata. Ebben szerepet játszott az is, hogy sokáig muglik között élt, és muglinak tudta magát.
- d) Ez Dumbledore bölcs döntésének következménye, aki nem akarta, hogy a fiúnak túl korán tudtára jusson hőstette, s ennek következtében fejébe szálljon a dicsőség, kiválasztottságtudata. Harry kijárta a szegénység és megaláztatás iskoláját, ezért nem veti meg a szegényeket és megaláztatottakat, illetve a nem régi varázslókat. A vonaton kötött s mind jobban erősödő barátság a szegény Ronnal és a „sárvérű” (nem varázslóktól származó) Hermionéval csak megerősítik ezt a nem Mardekáros tudatát.

REFLEKTÁLÁS

8. lépés

Írásbeli szövegek értékelése

15 PERC

Tanári instrukciók

Értékeljük a gyerekek utóbbi két, hosszabb terjedelmű munkáját. Arra törekedjünk, hogy minél több diák munkájából emeljünk ki részleteket, és azok értékét hangsúlyozzuk. A javításukhoz létre lehet hozni olyan heterogén csoportokat, amelyekben minden csoporttag munkájából azt a részt rakják össze a gyerekek, amelyet megdicsértünk, és így alakítanak ki házi feladatként egy új szöveget.

Kiemelt készségek, képességek: formatív értékelés

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: frontális

Módszerek, eljárások: értékelés, bemutatás

9. lépés: 13. feladat

A regény és a film

T/13.

26. oldal

30 PERC

Tanári instrukciók: 20 percet hagyjunk a feladatok megoldására és a maradék 10 percet a vitára.

Kiemelt készségek, képességek: film- és regényrészletek összehasonlítása, véleményalkotás, érvelés, vita

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni, frontális

Módszerek, eljárások: beszélgetés, vita

Eszközök: a film videón vagy DVD-n

13. Regény- és filmindítás, szereplőválasztás – A krimiszál és a legfőbb titkok

- a) Nézzétek meg a film elejét a Roxfort-expressz Roxfortba érkezéséig, és idézzétek fel magatokban a regény első fejezeteit!
- b) A regény elejének melyik fejezetét hagyja el szinte teljesen a belőle készült film? Mi lesz ennek a következménye?
- c) Keresd meg a regény elején Harry, illetve a hatodik fejezetében (*Utazás a kilenc és háromnegyedik vágányról*) Hermione Granger leírását! Hasonlítsd össze a két leírást a rendező szereplőválasztásával! Mi a szereplőválasztás következménye?
- d) Mivel indít a film? Hatásos-e ez az indítás?
- e) Mi a regény és a film cselekményének a cím által sejtetett legfontosabb titka? Mit őriz Bolyhoska?
- f) Mi a cselekmény legfontosabb megtévesztő, figyelemelterelő eleme?
- g) Szerinted a film a titkot mennyire sejteti, és mennyire sikeresen oldja meg az említett megtévesztést? Ebből a szempontból mely jelenetek kihagyása vitatható? Nézzétek meg az ebből a szempontból kulcsfontosságú meccsjelenetet, és rendezetek vitát!

MEGOLDÁS

- a)–d) A második fejezetet szinte teljesen elhagyja a film, így kimarad a hétköznapok ábrázolása, gyengül a regény felemelkedéstörténet jellege, elmosódik a másság problematikája és a kettős határhelyzet. Ugyanezt a hiányt erősíti, hogy a filmbéli Harry nagyon jóképű, s nem vékonydongájú, nem „korához képest kicsi és alulfejlett”. Hermionét sem „bozontos, barna hajú, lapátfogú lányként” ismerjük meg. A film főhősei így nagyon vonzóak, de fejlődésük és kapcsolatuk fejlődése alig érzékelhető, illetve nem kap hangsúlyt. Ugyanakkor a film indítása, mely „csak” a Dursley család jellemzését hagyja el, és az izgalmas éjszakai jelenettel kezdődik, természetesen nagyon hatásos és látványos.
- e) A Bölcsek Kövét, amit Voldemort akar megkaparintani.
- f) Piton professzor gyanús viselkedése; a hősök számos jel (pl. a Malfoy iránti rokonszenve és a Harryvel szembeni ellenszenve, illetve a kviddicsmeccs alatti viselkedése, titokzatos beszélgetése a Tiltott Rengetegben stb.) miatt azt hiszik, hogy ő Voldemort vagy neki van köze a sötét nagyúrhoz.

10. lépés

Házi feladat

Tanári instrukciók: a házi feladat célja az óra elején megbeszélte csoportos szövegvariáció elkészítése.

Kiemelt készségek, képességek: kreatív szövegalkotás, együttműködés

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: heterogén csoportok

Módszerek, eljárások: házi feladat

Eszközök: A/4-es lap a szövegeknek

1. FELADATSOR

HARRY POTTER-TOTÓ

1. Mi Dursley úr keresztnéve?		
1) Dudley	2) Verona	x) Vernon
2. Hányan alszanak egy-egy roxfordi hálóteremben?		
1) 3	2) 4	x) 5
3. Milyen formájú McGalagony professzor szemüvege?		
1) szögletes	2) félhold alakú	x) kerek
4. Ki visel turbánt a regényben?		
1) Píton	2) Mógus	x) Dumbledore
5. Hol felejtette Harry és Hermione a láthatatlanná tévő köpenyt?		
1) a Mardekárban	2) a toronyban	x) a Tiltott Rengetegben
6. Milyen járművön közelítették meg az elsők a kastélyt?		
1) szekéren	2) seprűn	x) csónakon
7. Mit örökölt Harry az édesanyjától?		
1) a haját	2) a szemét	x) az alkatát
8. Mi van Harry pálcájában?		
1) egyszarvú szőre	2) főnix farktolla	x) sárkány szívizomzata
9. Mi a címe a varázslók újságjának?		
1) Hajnali Hírek	2) Esti Profécia	x) Reggeli Proféta
10. Hány pontot vont le McGalagony, amikor éjszaka elcsípte Harryéket a folyosón?		
1) 200	2) 150	x) 100
11. Mire használná Ron a Bölcsek Kövét, ha az övé lenne?		
1) venne egy kviddicscsapatot	2) elvarázsolná Malfoy	x) gazdaggá tenné a szüleit
12. Hogyan lehet Bolyhoskát ártalmatlanná tenni?		
1) muzsikaszóval	2) mesével	x) varázslattal
13. Hol található a Gringotts?		
1) az Abszol úton	2) a Tiltott Rengetegben	x) a Roxfortban
+1 Mitől kapott erőre Voldemort?		
1) ételelixirtől	2) varázsitaltól	x) egy egyszarvú véretről

1. FELADATSOR

HARRY POTTER-TOTÓ

1. Mi Dursley úr keresztnéve?		
1) Dudley	2) Verona	x) Vernon
2. Hányan alszanak egy-egy roxfordi hálóteremben?		
1) 3	2) 4	x) 5
3. Milyen formájú McGalagony professzor szemüvege?		
1) szögletes	2) félhold alakú	x) kerek
4. Ki visel turbánt a regényben?		
1) Píton	2) Mógus	x) Dumbledore
5. Hol felejtette Harry és Hermione a láthatatlanná tévő köpenyt?		
1) a Mardekárban	2) a toronyban	x) a Tiltott Rengetegben
6. Milyen járművön közelítették meg az elsők a kastélyt?		
1) szekéren	2) seprűn	x) csónakon
7. Mit örökölt Harry az édesanyjától?		
1) a haját	2) a szemét	x) az alkatát
8. Mi van Harry pálcájában?		
1) egyszarvú szőre	2) főnix farktolla	x) sárkány szívizomzata
9. Mi a címe a varázslók újságjának?		
1) Hajnali Hírek	2) Esti Prófeciák	x) Reggeli Próféta
10. Hány pontot vont le McGalagony, amikor éjszaka elcsípte Harryéket a folyosón?		
1) 200	2) 150	x) 100
11. Mire használná Ron a Bölcsek Kövét, ha az övé lenne?		
1) venne egy kviddicscsapatot	2) elvarázsolná Malfoyt	x) gazdaggá tenné a szüleit
12. Hogyan lehet Bolyhoskát ártalmatlanná tenni?		
1) muzsikaszóval	2) mesével	x) varázslattal
13. Hol található a Gringotts?		
1) az Abszol úton	2) a Tiltott Rengetegben	x) a Roxfortban
+1 Mitől kapott erőre Voldemort?		
1) ételelixirtől	2) varázsitaltól	x) egy egyszarvú véretről

1. FELADATSOR

HARRY POTTER-TOTÓ

1. Mi Dursley úr keresztnéve?		
1) Dudley	2) Verona	x) Vernon
2. Hányan alszanak egy-egy roxfordi hálóteremben?		
1) 3	2) 4	x) 5
3. Milyen formájú McGalagony professzor szemüvege?		
1) szögletes	2) félhold alakú	x) kerek
4. Ki visel turbánt a regényben?		
1) Píton	2) Mógus	x) Dumbledore
5. Hol felejtette Harry és Hermione a láthatatlanná tévő köpenyt?		
1) a Mardekárban	2) a toronyban	x) a Tiltott Rengetegben
6. Milyen járművön közelítették meg az elsők a kastélyt?		
1) szekéren	2) seprűn	x) csónakon
7. Mit örökölt Harry az édesanyjától?		
1) a haját	2) a szemét	x) az alkatát
8. Mi van Harry pálcájában?		
1) egyszarvú szőre	2) főnix farktolla	x) sárkány szívizomzata
9. Mi a címe a varázslók újságjának?		
1) Hajnali Hírek	2) Esti Profécia	x) Reggeli Proféta
10. Hány pontot vont le McGalagony, amikor éjszaka elcsípte Harryéket a folyosón?		
1) 200	2) 150	x) 100
11. Mire használná Ron a Bölcsek Kövét, ha az övé lenne?		
1) venne egy kviddicscsapatot	2) elvarázsolná Malfoy	x) gazdaggá tenné a szüleit
12. Hogyan lehet Bolyhoskát ártalmatlanná tenni?		
1) muzsikaszóval	2) mesével	x) varázslattal
13. Hol található a Gringotts?		
1) az Abszol úton	2) a Tiltott Rengetegben	x) a Roxfortban
+1 Mitől kapott erőre Voldemort?		
1) ételelixirtől	2) varázsitaltól	x) egy egyszarvú véretől

1. FELADATSOR

HARRY POTTER-TOTÓ

1. Mi Dursley úr keresztnéve?		
1) Dudley	2) Verona	x) Vernon
2. Hányan alszanak egy-egy roxfordi hálóteremben?		
1) 3	2) 4	x) 5
3. Milyen formájú McGalagony professzor szemüvege?		
1) szögletes	2) félhold alakú	x) kerek
4. Ki visel turbánt a regényben?		
1) Píton	2) Mógus	x) Dumbledore
5. Hol felejtette Harry és Hermione a láthatatlanná tévő köpenyt?		
1) a Mardekárban	2) a toronyban	x) a Tiltott Rengetegben
6. Milyen járművön közelítették meg az elsők a kastélyt?		
1) szekéren	2) seprűn	x) csónakon
7. Mit örökölt Harry az édesanyjától?		
1) a haját	2) a szemét	x) az alkatát
8. Mi van Harry pálcájában?		
1) egyszarvú szőre	2) főnix farktolla	x) sárkány szívizomzata
9. Mi a címe a varázslók újságjának?		
1) Hajnali Hírek	2) Esti Profécia	x) Reggeli Proféta
10. Hány pontot vont le McGalagony, amikor éjszaka elcsípte Harryéket a folyosón?		
1) 200	2) 150	x) 100
11. Mire használná Ron a Bölcsek Kövét, ha az övé lenne?		
1) venne egy kviddicscsapatot	2) elvarázsolná Malfoy	x) gazdaggá tenné a szüleit
12. Hogyan lehet Bolyhoskát ártalmatlanná tenni?		
1) muzsikaszóval	2) mesével	x) varázslattal
13. Hol található a Gringotts?		
1) az Abszol úton	2) a Tiltott Rengetegben	x) a Roxfortban
+1 Mitől kapott erőre Voldemort?		
1) élelixírtől	2) varázsitaltól	x) egy egyszarvú véreétől

2. FELADATSOR

Óriás tarantula	Ron
Boa constrictor	Hagrid
Hedvig	Mrs. Figg
Mrs. Norris	Neville
Makesz	Lee Jordan
Trevor	Állatkert
Agyar	Harry
Kormi, Cimos, Nyávi, Tappancs	Argus Frics

2. FELADATSOR

Óriás tarantula	Ron
Boa constrictor	Hagrid
Hedvig	Mrs. Figg
Mrs. Norris	Neville
Makesz	Lee Jordan
Trevor	Állatkert
Agyar	Harry
Kormi, Cimos, Nyávi, Tappancs	Argus Frics

2. FELADATSOR

Óriás tarantula	Ron
Boa constrictor	Hagrid
Hedvig	Mrs. Figg
Mrs. Norris	Neville
Makesz	Lee Jordan
Trevor	Állatkert
Agyar	Harry
Kormi, Cimos, Nyávi, Tappancs	Argus Frics

2. FELADATSOR

Óriás tarantula	Ron
Boa constrictor	Hagrid
Hedvig	Mrs. Figg
Mrs. Norris	Neville
Makesz	Lee Jordan
Trevor	Állatkert
Agyar	Harry
Kormi, Cimos, Nyávi, Tappancs	Argus Frics

3. UTÓPIA ÉS NEGATÍV UTÓPIA

TÜNDÉRORSZÁG, ELDORÁDÓ ÉS TÁRSAIK

5 óra

RÁHANGOLÓDÁS

1. lépés: 1. feladat

Ahol szívesen élnénk, és ahol semmiképpen sem

T/1. 28. oldal

25 PERC

Tanári instrukciók

- A cél az utópia műfajának alkotó módon való megismerése, az utópiákat alkotó vágyak, szükségletek és negatív tapasztalatok, hiányok megfogalmazása. Az utópiák belső ellentmondásainak érzékelése, a szabályok terhes voltán, illetve szükségességén való gondolkodás.
- A háromféle utópiát, képzelt paradicsomot két-két csoport alkossa meg! Mindhárom utópiát, illetve mindhárom kisebbségi véleményt hallgassuk meg. A másik A), B) és C) csoport szóvivőit, illetve tagjai véleményezzék az éppen elhangzott, az övékkel rokon utópiát, és jelezzék, hogy a sajátjuk a részletesen ismertett ideális országgal miben egyezik, illetve attól miben különbözik!
- A háromféle csoportba szabadon választva lehessen bekerülni, de jelezzük, hogy mindhárom világ, illetve ország létrehozása érdekében két-két csoportra lenne szükség. A három csoportalakító hívónév: 1. Modern, technikai paradicsom! 2. Természeti paradicsom! 3. Gyermekparadicsom! – Ki akar ilyennek s ki olyannak a kitalálásában, leírásában részt venni?

Feladat: Képzeld el egy neked való világot!

Kiemelt készségek, képességek: a fantázia mozgósítása, kooperációs képesség, meggyőzés

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: ötfős heterogén csoportok

Módszerek, eljárások: vita, prezentáció, megbeszélés

Eszközök: csomagolópapír a közös listához

1. **Öt percig mindenki maga készítsen listát, azután vágylistáitokat a csoportotokban vessétek össze, és készítsétek el az egyeztetett, közös választásokon alapuló vágyott világotokat!**

Egyéni vágylista:

- a) A közös lista összeállítása során – körülbelül tíz percben – vitassátok meg, hogy milyen dolgok *meglétében, kívánásában* és milyen dolgok *hiányában* tudtok a vita nyomán megegyezni! Ahol bizonyos kellékek vagy hiányok képviselői kisebbségben maradnak, ott a kisebbségi véleményt

is rögzítsétek, és annak ismertetésére is válasszatok szóvivőt, aki egy-két percben elmondja a paradicsomotokból kiszorult, de a vita során felmerült vágyakat és vágyott hiányokat! Válasszatok jegyzőt, aki a közös listát rögzíti; és szóvivőt is, aki ideális világokat ismerteti mintegy három percben!

A) Legyen a ti elképzelt világotok a felnőttek modern technikai paradicsoma, a lehetséges legkívánatosabb ország!

a) Soroljatok fel tíz olyan dolgot, ami hiányzik ebből a világból, s tíz olyat, amely megvan benne, s az ott lakók életét kellemessé, széppé teszi!

HIÁNYZÓ DOLGOK	MEGLÉVŐ, KELLEMES DOLGOK

b) Válasszatok szét a tárgyi kellékeket és az előíró vagy tiltó szabályokat!

TÁRGYI KELLÉKEK	TILTÓ SZABÁLYOK

c) Ha úgy gondoljátok, hogy az ideális világban ilyenek nem kellene, akkor a szabályok felsorolása helyett hiányuk indoklása is szerepelhet.

B) Legyen a ti elképzelt világotok valamiféle természeti paradicsom!

a) Írjátok le elképzelt országotok, világotok helyszínét, táját, éghajlatát, növényzetét, állatvilágát s azt, hogy a lakók és lények hogyan élnek együtt, mivel táplálkoznak, mivel töltik az idejüket!

Helyszín	
Táj	
Éghajlat	
Növényzet	
Állatvilág	
Lakók élete	
Táplálkozási szokások	
Mivel töltik az idejüket?	

b) Vannak-e szabályok, s ha igen, milyenek? Ha nincsenek, miért feleslegesek?

C) Legyen a ti elképzelt világotok a gyermekek paradicsoma, ideális (tökéletes, eszményi) világa!

- a) Soroljatok fel tíz olyan dolgot, ami hiányzik ebből a világból, s tíz olyat, amely megvan benne, s az ott lakók életét kellemessé, széppé teszi!

HIÁNYZÓ DOLGOK	MEGLÉVŐ, KELLEMES DOLGOK

- b) Válasszátok szét a tárgyi kellékeket és az előíró vagy tiltó szabályokat!

TÁRGYI KELLÉKEK	TILTÓ SZABÁLYOK

- c) Ha úgy gondoljátok, hogy az ideális világban ilyenek nem kellene, akkor a szabályok felsorolása helyett hiányuk indoklása is szerepelhet.

JELENTÉSTEREMTÉS

2. lépés: 2. feladat

Utópia és negatív utópia – Tündérország

T/2.

31. oldal

20 PERC

Tanári instrukciók: az ismeretközlő szöveget gondosan magyarázzuk el a gyerekeknek, hogy biztosan megértsék, hiszen ez az alapja a további feladatok elvégzésének.

Kiemelt készségek, képességek: lényegkiemelés, definíció értelmezése, részlet azonosítása és köznapi átfogalmazása elvont meghatározás alapján

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: pármunka

Módszerek, eljárások: spontán szövegalkotás, megbeszélés

2. Olvassátok el figyelmesen az alábbi szöveget!

Az **UTÓPIA** régi irodalmi és filozófiai (bölcseleti) műfaj. Az utópia (sehohely, seholország) olyan képzeletbeli ország vagy világ leírása, ami a valóságos térképeken nem található, s amely a vágyott, tökéletes ország, társadalom leírását tartalmazza. A csak képzeletben, vágyakban élő ország, hely viszont mindig kifejezi azt, hogy voltaképpen milyen valóságos világnak is az ellentéte. A vágyakból születő világ általában azt is érzékelteti, hogy elképzelője számára mi hiányzik a való világból, illetve milyen rossz, ellenszenves dolgokból van benne túl sok.

A **NEGATÍV UTÓPIA** az utópia ellentéte: olyan hely, világ, ország, amelytől elképzelője legjobban retteg, amilyennek létrejöttét nagyon nem kívánja. Természetesen a negatív utópiának is sok köze van a szerzője által ismert valóságos világhoz: annak ellenszenves és fenyegető vonásait nagyítja fel,

teszi meghatározóvá. Gyakran azt fejezi ki, hogy milyenné válhat világunk, ha hagyjuk, hogy negatív, ellenszenves vonásai kibontakozzanak, eluralkodjanak – például a jövőben.

a) Soroljatok fel sci-fiket (tudományos-fantasztikus történeteket)!

A leghíresebb utópiák az irodalomban a görög Platón *Állam* című műve, az olasz reneszánsz gondolkodó Campanella *Napállama* és Thomas Moore *Utópia* című könyve. A leghíresebb negatív utópia talán George Orwell 20. századi angol írónak 1948-ban írt *1984* című regénye. Ugyanakkor vannak olyan könyvek, amelyekről biztosan hallottatok már, s amelyek szintén tartalmaznak utópiákat. Ilyen például Jonathan Swift *Gulliver utazásai* című műve vagy Erich Kästner *Május 35* című gyermekkönyve, de talán a *János vitéz* Tündérországa is tekinthető bizonyos mértékben utópiának. Néha nem egyszerű eldönteni, hogy éppen utópiáról vagy negatív utópiáról van-e szó. Az utópiák cselekményének alapját gyakran képezi az utazás, melynek során az utazó felfedez egy-egy rokon-szenves vagy éppen ellenszenves országot. Az utópiák gyakran rokoníthatók a science fiction-nel [szájjensz fiksón], a sci-fivel, azaz a tudományos-fantasztikus irodalommal is: különösen akkor, ha a képzeletbeli országba vagy bolygóra történő utazás a jövőben történik.

b) Olvassátok el a *János vitéz* alábbi részletét, majd mondjátok meg, hogy milyen értelemben tekinthető utópiának! Milyen emberi vágyakat fejez ki Tündérország? Milyen pozitívumok és milyen boldog hiányok jellemzik ezt a birodalmat?

26.

Tündérországból csak híre sincs a télnek,
Ott örökös tavasz pompájában élnek;
S nincsen ott nap kelte, nap lenyugovása,
Örökös hajnalnak látszik pirossága.

Benne tündérfiak és tündérleányok
Halált nem ismerve élnek boldogságnak;
Nem szükséges nekik sem étel, sem ital,
Élnek a szerelem édes csókjaival.

Nem sír ott a bánat, de a nagy örömtől
Gyakran a tündérek szeméből könny gördül;
Leszivárog a könny a föld mélységébe,
És ennek méhében gyémánt lesz belőle.

Szőke tündérlányok sárga hajikat
Szálanként keresztülhúzzák a föld alatt;
E szálakból válik az aranyak érce,
Kincsleső emberek nem kis örömére.

A tündérgyerekek ott szivárványt fonnak
Szemsugarából a tündérleányoknak;
Mikor a szivárványt jó hosszúra fonták,
Ékesítik vele a felhős ég boltját.

Van a tündéreknek virágnyszolyája,
Örömtől ittasan heverésznek rája;
Illatterhes szellők lanyha fuvallatja
Őket a nyszolyán álomba ringatja.

És amely világot álmaikban látnak,
Tündérország még csak árnya e világnak.
Ha a földi ember először lányt ölel,
Ennek az álomnak gyönyöre tölti el.

- c) Tündérország leírásában két anyag és egy természeti jelenség eredetének magyarázatát is megtalálhatod. Keresd meg és saját szavaiddal foglald össze ezt a három eredetmagyarázatot!
- d) Írj féloldalas fogalmazást arról, hogy miért (nem) szeretnél Tündérországban élni!

MEGOLDÁS

c) Itt természetesen a tündérek örömkönnyeiből eredeztetett gyémántot, a tündérlányok szőke [sárga] hajából eredeztetett aranyat, illetve a szemsugarukból font szivárványt kell észrevenni és elmesélni.

3. lépés: 3–5. feladat

Eldorádó a *Május* 35-ben

T/3–5. 34. oldal

45 PERC

Tanári instrukciók

- A cél az utópia humoros változatával való ismerkedés; az emberi vágyak, szükségletek és az utópiák közötti kapcsolat megfigyelése egy konkrét példán. További cél az utópia fonák természetének illusztrálása: annak megvilágítása, hogy az utópiában valami olyan teljesedik ki, ami a köznapokban nem valósulhat igazán meg. A részlet arra is példa, hogy az utópia nem feltétlenül vonzó, hogy keveredhet a szatírával, valamilyen tulajdonság felnagyító kigúnyolásával, kifigurázásával. (A szatíra szó helyett természetesen elég az előbbi körülírást alkalmazni.)
- Az 5. feladatnál figyelmeztessük a gyerekeket, hogy akik már olvasták a könyvet, idézzék fel magukban tudásukat, de ne rontsák el a többiek találgatását, egyelőre ne tegyék közkincsé ismereteiket.

Kiemelt készségek, képességek: a humor, a túlzás érzékelése, a példák általánosítás levonása, az általánosításokhoz példák keresése

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: feldolgozás két szakaszban; pármunka, majd frontális mindkét szövegszakasz esetében

Módszerek, eljárások: megbeszélés

3. Erich Kästner regényének címe *Május 35*. Írjatok egy mondatot arról, hogy e cím alapján milyennek képzelitek a könyvet, miről fog szólni!

4. Olvassátok el Erich Kästner regényének következő részletét!

ERICH KÄSTNER: *MÁJUS 35*

(részlet)

Magas deszkakerítés előtt álltak. A deszkakerítésen tábla lógott. És a táblán ezt olvasták:

<p>Itt kezdődik Eldorádó. Belépti díj nincs! Gyerekek a felét fizetik!</p>
--

Ringelhuth bácsi óvatosan lecsúszott a lóról, mustrálgatta a táblát és a kerítést, végül felkiáltott:

– Itt valami nincs rendben.

– Hogyhogy? – kérdezte a ló.

– A kerítésen nincs bejárat – mondta a nagybácsi, s íme, a többiek is látták, hogy nem látnak ajtót. Konrád felállt Negro Caballo hátára, belekapaszkodott a kerítésbe, és fel akart húzódkodni. De Ringelhuth elkapta a fiú lábát. – Rettentő nagy számár vagy, fiam – suttogta. – Csakugyan azt hiszed, hogy Eldorádóba be lehet mászni? Odabent a világ leglustább emberei élnek. Azok csak nem fognak mászni?

De a fiú nem tágtott. Belekapaszkodott a kerítésbe, és lassan felhúzódkodott.

– Mindjárt belátok – nyögte elragadtatva. Ekkor azonban a túlsó oldalról váratlanul hatalmas kéz bukkant fel, és akkora nyaklevest kent le Konrádnak, hogy nyomban eleresztette a kerítést, a fűbe zuhant a ló mellé, s tenyerét az arcára tapasztotta.

– Most megkaptad a magadét – szólalt meg a bácsi. – Nem kell mindenáron mászni, csak azért, mert tudsz mászni. – Intett, hogy hallgassanak, a fának támaszkodott, és kiabálva folytatta: – Ha azok a fickók odaát azt képzelik, hogy majd mászni fogunk, hát alaposan tévednek. Inkább kint maradunk. – Aztán szívet szaggatóan ásított egyet, és bosszúsan hozzátette: – Legjobb lesz, ha alszunk egy nagyot.

Alighogy befejezte, a kerítésen ajtó nyílt, holott eddig nem is volt rajta ajtó. És egy hang ezt kiáltotta:

– Tessék bejönni!

Beléptek az ajtón. Az első, amit láttak, egy irdatlan nagy ágy volt. Az ágyban kövér ember hevert, és ezt dörmögte:

– Én vagyok a kapus. Mit parancsolnak?

– A Csendes-óceánhoz igyekszünk – felelte a bácsi.

– Csak mindig egyenesen előre – felelte a kapus, hátat fordított látogatóinak, és horkolni kezdett, ahogy csak bírt.

– Reméljük, hogy a horkolás nem erőlteti meg túlságosan – jegyezte meg a bácsi. De a kövér már az igazak álmát aludta, vagy lusta volt válaszolni.

Konrád szemügyre vette a vidéket. Nyilván gyümölcsöskert volt.

– Nézd csak, bácsikám! – lelkesedett a fiú. – Itt a cseresznye, az alma, a körte és a szilva egy fán terem!

– Így kényelmesebb – mondta rá a bácsi.

De a lónak még mindig nemigen tetszett Eldorádó.

– Amíg a gyümölcsöt szedni is kell, addig nem is vagyok olyan nagyon oda az egésztől – jegyezte meg.

Konrád, aki közelebbről szemügyre vette az egyik négygyümölcsű fát, odaintette a bácsit és a lovat. És az, amit ott láttak, csakugyan nagyon kényelmes berendezés volt. A fatörzsön automata volt, fogantyúkkal és ilyen feliratokkal: Bal fogantyút egyszer meghúzni: 1 darab hámozott, felszeletelt alma – Bal fogantyút kétszer meghúzni: 1 adag vegyes befőtt – Jobb fogantyút egyszer meghúzni: 1 darab szilvás lepény tejszínhabbal.

– Óriási! – mondta a bácsi, és kétszer meghúzta a jobb oldali fogantyút. Erre csöngetés hallatszott, és a fából egy tányér cseresznyeíz csusszant ki. Nosza, mind a hárman nekiestek a fának, és jóízűen falatoztak. A ló evett a legjobb étvággal. Két fát letarolt, és nem tudott betelni. Ringelhuth bácsinak már mehetnékje volt. De a ló odaszólt:

– Csak menjenek előre, mindjárt megyek én is.

És így mendegélt Konrád meg a bácsikája, egyre beljebb Eldorádóba, mindig egyenes irányban. Néha tyúkok szaladtak keresztül az úton kotkodácsolva. Csillogó kis sütőtepsit húztak maguk után. És ha embert láttak közeledni, megálltak, és gyorsan tükörtojást tojtak sonkával vagy rántottát spárgakörítéssel. Konrád elutasítóan intett nekik. Már nagyon jóllakott. Erre a tyúkok eltűntek a bokrokban, magukkal vonszolva a tepsijüket.

– Úgy látszik, itt egyáltalán nincsenek emberek – szólalt meg a fiú.

– Bizonyosan vannak – vélekedett Ringelhuth. – Különben semmi értelme sem volna ennek a sok automatának.

- Ki a regény három utazója, és hova igyekeznek?
- Mi Negro Caballo legfurcsább tulajdonsága, ki ő? Aki az egész regényt olvasta már, mondja el, hogy miből áll különös öltözéke!
- Mi az első jel az imént olvasott szövegben arra, hogy itt nem komoly, hanem inkább humoros utópiát olvasunk? Mi fakaszt nevetésre vagy derít mosolyra, illetve szakszerű-komolykodó megfogalmazásban: mi az első forrása a komikumnak?
- Mi minden szolgálja az itteni lakosok kényelmét? Sorold fel!
- Van Eldorádó növényvilágának olyan sajátossága, amelyet az elbeszélő egyenesen a Bibliából, az Édenkertből, azaz a földi Paradicsomból kölcsönzött. Mi lehet az?

5. Az eddigiek alapján milyennek képzelitek Eldorádó lakóit?

Milyen a külsejük? Hol laknak? Hogyan táplálkoznak? Mivel foglalkoznak? Hogyan teremtenek kapcsolatot egy mással? Hogyan mozognak, közlekednek országukban?

ELDORÁDÓ LAKÓI	JELLEMZŐK
Milyen a külsejük?	
Hol laknak?	
Hogyan táplálkoznak?	
Mivel foglalkoznak?	

Hogyan teremtenek kapcsolatot egymással?	
Hogyan mozognak országukban?	

- a) Olvasd tovább a részletet!
- b) Milyen emberi tulajdonság eltűzésére épül ez a humoros utópia?
- c) Keresd példát a túlzásokra!
- d) Milyen emberi vágy ölt testet ebben a világban? Mit utálnak ezek az emberek? Milyen világban élhet az, aki az eszményi világot így képzelel el?

[...]

A bácsinak igaza volt. Az egyik útkanyarultnál házakra bukkantak. Kerek házak voltak, és lovak voltak eléjük fogva. Így a lakók egész nap ágyban maradhettek, és mégis mindenhová eljuthattak. A hálószobák ablakaira hangszórók voltak szerelve. Ha két eldorádói beszélgetni akart egymással, házaikat egymás mellé húzták, és a hangszórón át beszélgettek.

Konrád rámutatott két ilyen házra. A bácsi és az unokaöccse lábujjhegyen közelebb lopakodtak, és az egyik hangszóróból álomittas hangot hallottak.

- Kedves elnök úr – mondta az egyik hangszóró –, tulajdonképpen milyen idő is van ma?
- Sejtelmem sincs róla – felelte a másik hangszóró. – Tíz napja ki se mozdultam az ágyból.
- Hát legalább az ablakon kikukkanthatna – dörmögte az előbbi –, ha egyszer ön az államfőnk!
- Miért nem kukkant ki ön, kedves Hannemann úr?
- Tegnapelőtt óta arccal a falnak fordulva fekszem, és lusta vagyok megfordulni.
- Ugyanígy vagyok magam is, kedves Hannemann úr!
- Hja, elnök uram, így alighanem le kell mondanunk az időjárás-jelentésről.
- Magam is azt hiszem, kedvesem. Vizontlátásra. Szép álmokat!
- Hasonlóképpen, elnök uram, pá, pá!

A két hangszóró nagyot ásított. Aztán a házak megint elgurultak egymás mellől.

– Tapasztaljuk csak meg ezt az elnököt – javasolta Ringelhuth.

És nyomon követték a lassan tovaguruló elnöki palotát. Mikor aztán befordult egy automatafaerdőbe, és megállt, kíváncsian bekukkantottak a hálószoba ablakán.

- Tyű, de kövér fickó! – suttozta a bácsi.
- Uraim – kiáltott fel Konrád –, hisz ez a kövér Seidelbast!
- Hát honnan ismered te Eldorádó elnökét?

– A kövér Seidelbast a mi iskolánkban tizenegyszer bukott meg, olyan lusta volt – magyarázta a fiú. – Aztán harmadikos korában megnősült, és elköltözött a városból. Úgy hírelt, hogy gazdálkodni fog. Sejtelmünk sem volt róla, hogy Eldorádó elnöke lett. – Most Konrád megkopogtatta az ablakot, és bekiáltott: – Seidelbast!

Az elnök úgy dagadozott az ágyban, mint valami felfújtt léggömb; dühösen hánykolódott, és barátságtalanul dörmögte:

- No, mi az?
- Nem ismered meg már? – kérdezte a fiú.

Seidelbast felnyitotta apró szemeit, amelyek szinte eltűntek kövér arcában, nagy nehezen elmosolyodott, és ezt kérdezte:

– Hát te mit keresel itt, Konrád?

Ringelhuth bácsi megemelte a kalapját, elmondta, hogy ő a nagybácsi, itt csak átutazóban vannak, és a Csendes-óceánhoz igyekeznek.

– Elviszlek benneteket a határig – mondta Seidelbast elnök. – Csak előbb eszem egy falatot. Egy pillanatra, uraim! – Benyúlt az éjjeliszekrényébe, és gyógyszeres dobozt vett ki belőle. – Előbb néhány ínycsiklandozó előételt – sóhajtott, fehér pirulát vett a szájába, és megnyomott egy gombot. A szemközti falon nyomban színes kép jelent meg, amely olajos szardíniát és kaszinótoját meg ökörszájsalátát ábrázolt.

– No most finom, ropogós libapecsenyét – szólalt meg az elnök, bevett egy rózsaszín pirulát, és megint megnyomott egy gombot. A fehér falon most pompás libapecsenye jelent meg, sült almával és uborkasalátával. – No és a tetejébe egy kis fagyalaltot és gyümölcsöt – mondta Seidelbast, bevett egy sárga pirulát, és megnyomta a harmadik gombot. A falon remek adag fagyalalt jelent meg, felébe vágott őszibarackkal a tetején. Konrádnak szinte kicsordult a nyála.

– De miért eszik pirulákat? – kérdezte a bácsi. Mint gyógyszerészt ez érdekelte elsősorban.

– Mert máskülönben az evés nagyon megerőltető – felelte az elnök. – Fényképekkel támogatott pirulák alakjában éppen úgy ízlik, és sokkal kevésbé fásasztó.

Miközben a két idegen tátott szájjal csodálkozott, Seidelbast kigurult az ágyból. Mindössze egy úszónadrág volt rajta; a többi ruhadarab: a gallér, a nyakkendő, a kabát, a nadrág, az ing, a harisnya, a cipő csak úgy rá volt festve a bőrére.

– Saját találmányom! Ugye, kitűnő? – kérdezte. – A folytonos öltözködés, vetkőzés fölösleges idő- és erőpazarlás. – Nyögött és sóhajtozott, és kikacsázott a szobából. Jó sok időbe telt, míg kigurult a házból. A körülményekhez képest szívélyesen üdvözölte egykori iskolatársát, és Ringelhuth bácsinak is kezet nyújtott.

– Mielőtt tovább mennének a Csendes-óceánhoz – szólalt meg –, okvetlenül meg kell néznetek kísérleti állomásunkat. – Lassan átmentek egy kékesszürke réten. De ekkor hirtelen megeredt az eső.

– Otthon kellett volna hagynom a sétapálcámat – vélte Ringelhuth bácsi. – Az esernyőmnek most több hasznát venném.

– Emiatt ne legyen gondja! – nyugtatta meg Seidelbast elnök. – Figyelje csak meg, mi minden kényelmet nyújt a mi országunk!

Igaza volt. Alighogy lehulltak az első esőcseppek, tucatjával nőttek ki a réten az esernyők a földből. Ha valakinek úgy tetszett, egyszerűen alájuk állt. De ki is húzhatott egyet a földből, a feje fölé tarthatta, és az ernyő oltalma alatt tovább mehetett.

Mind a hárman szakítottak maguknak egy-egy esernyőt, s folytatták útjukat.

– Ha az eső eláll, az esernyők elhervadnak – vigasztalta őket Seidelbast. És ez nagyon tetszett a jövevényeknek. [...]

e) Adjátok elő – fekve – a két eldorádói párbeszédét!

f) Írd tovább a jelenetet! Még mi minden teheti kényelmessé és megerőltetéstől mentessé az eldorádói életét? (Pl. Hogyan szórakoznak vagy kirándulnak? Mi történik, ha valakinek leesik a szemüvege? Hogyan udvarol egy eldorádói férfi? Milyen versenyeket tarthatnak?) Fogalmazásod öltse útinapló formáját! (Eldöntheted, hogy az útinaplót Konrád, Ringelhuth bácsi vagy Negro Caballo nézőpontjából írod-e meg!)

MEGOLDÁS

4/b) Beszélő fekete ló. Szalmakalapot hord.

4/c) Belépés ingyenes. Gyerekek a felét fizetik. A komikum forrása a hiba, a képtelenség: a semminek nincs fele.

4/e) A különböző gyümölcsök egyazon fa termései.

5/d) A tétlenség vágya. Amit utálnak, az a munka, illetve mindenféle erőfeszítés. Alighanem olyan világban vágnak ilyen életre az emberek, ahol nagyon keményen kell dolgozni, s nem jut idő a pihenésre.

4. lépés: 6–8. feladat

Eldorádó a *Candide*-ban

T/13.

X. oldal

20 PERC

JELENTÉSTEREMTÉS

5. lépés: 7–8. feladat

T/6–8.

40. oldal

45 PERC

Tanári instrukciók

- A cél szakaszos feldolgozás révén egy klasszikus utópia megismerése, illetve az utópiát szülő vágyak felismerése, az utópiának mint a való világ visszájának a feltérképezése; az utópiából való visszakövetkeztetés arra a világra, annak szokás- és értékrendjére, melynek fonákja, ellentettje az utópia. A kettéosztott napló tanulói kérdésekkel kombinált változata elősegíti mind az összpontosító olvasás, mind a kérdéskultúra, mind az önreflexivitás fejlődését. Fontos, hogy elegendő időt hagyjunk mind – előbb – az egyéni naplóírásra, mind – később – a kiscsoportos diszkusszióra.
- A 7. feladat előtt magyarázzuk el részletesen a gyerekeknek, hogy mi a feladat algoritmus, hogyan kell kettéosztott naplót készíteni. Például: „Minden részlet elolvasása után alkalmazzatok tehát a kettéosztott napló technikáját: a bal oldalra az éppen elolvasott szövegnek egy-egy érdekes jelenségét, fontos szavát, képét, eseményét írjátok ki. A jobb oszlopba írjátok olyan kérdéseket, amelyeket a bal oldalon kiemelt kulcsszóval, képpel, jelenséggel, személlyel kapcsolatban megkérdeznétek társaitoktól vagy tanárotoktól! Amikor saját kettéosztott naplótokkal készen vagytok, csoporttársaitokkal beszéljétek meg kiemelésiteket és kérdéseiket! A hasonló kérdések közül válasszátok ki a legpontosabbat, legvilágosabbat. Ezeket a Jegyző gyűjtse csokorba! A Szóvivő készüljön fel arra, hogy majd a közös megbeszélés során feltegye az összegyűjtött értelmes kérdéseket! Érdemes külön csoportba sorolni azokat a kérdéseket, amelyekre szerintetek a szöveg épp olvasott vagy következő része választ is ad, és azokat, amelyek megválasztására előzetes vagy külső tudásra lesz szükség!”

- Ellenőrizzük, hogy egyszerre valóban egy szövegszakasszal dolgoznak-e a diákok, figyeljünk az egyéni olvasás csendjére (kb. 3–5 perc minden szakasznál a naplózással együtt), majd különösen arra, hogy minden szakaszra jusson kb. 5 perc közös megbeszélés. A kiscsoportos megbeszéléseknek azonban csak a léte, legfeljebb irányára figyeljünk, ne vegyük át a kérdés megfogalmazójának vagy a döntőbírónak a szerepét: ne mi szelektáljunk az idézetek és a kérdések között! Az osztályszintű frontális megbeszélésnél váltogassunk az azonos betűjelű csoportok kérdezői között, s ebben a feldolgozási szakaszban már válaszokat is keressünk a kérdésekre. Itt már éljünk a kulcsfontosságú kérdések és válaszok kiemelésének lehetőségével! Ezeket az egyes kettéosztott naplók „megoldás” részében találhatjuk.

Kiemelt készségek, képességek: fontos részletek kiemelése, értelmező kérdés, szöveggörnyezetből kikövetkeztethető és háttértudást igénylő mozzanatok megkülönböztetése; vágy és irodalmi fikció viszonyának érzékelése

Célcsoport – differenciálás

A szövívői és a jegyzői feladat lehetővé tesz bizonyos differenciálást. Az eredetileg heterogén, nem differenciált csoportmunka differenciálttá tehető, ha pl. egy csoportnak azt a feladatot adjuk, hogy a szövegből (annak egészéből) a ki nem következtethető szavakat, fogalmakat keresse meg, egy másiknak pedig azt, hogy a szöveg egésze alapján próbálja kitalálni Candide szülőföldjének, Vesztfáliának értékrendjét, szokásait, illetve az író-elbeszélő személyes ellenszenvit.

Munkaformák: 5–6 fős heterogén csoportok

Módszerek, eljárások: szakaszos feldolgozás, kérdés, kettéosztott napló

Eszközök: Magyar értelmező kéziszótár, Világirodalmi Enciklopédia

Voltaire Candide című utaztató regényében, mely kalandok sorában az adott világgal való feltétlen meglegeedés bölcséleti tételét gúnyolja ki, a könyv címszereplője, a beszélő nevet (Candide = „jám-bor”) viselő hős szintén eljut egy Eldorádó nevű országba.

6. A regény 1759-ben keletkezett, és létező földrajzi helyszíneken játszódik.

Mit gondolsz, hol lehet akkor Eldorádó, magyarul az arany országa, az aranyország?

- Mit jelent a jámbor szó? Milyen a jámbor ember? Hozz rokon értelmű szavakat vagy alkalmazd körülírást! Csoportod egy tagja keresse ki és ismertesse a szó jelentését a *Magyar értelmező kézi-szótár* alapján!
- A csoport egy másik tagja olvassa el a *Világirodalmi Enciklopédia* Voltaire-ről szóló szócikkének életrajzi tájékoztatást nyújtó első részét, és ismertesse a többiekkel, amit fontosnak tart belőle! Az ismeretlen, nehezen érthető kifejezéseket írja ki számotokra, s ti is másoljátok be füzetetekbe mind az általa kiemelt lényegeset, mind a még magyarázatra váró, de fontosnak tűnő kifejezéseket!

7. Olvassátok el az alábbi, hat részre tagolt szöveget!

- Alaposabb feldolgozásra minden csoport csak egy-két részletet kap: annak kettéosztott naplóját kell elkészítenie. De a többiek szövegrészeit is olvassátok el most! Az osztályszintű közös megbeszélés során pedig az ő naplójukat is vegyétek majd át. A kettéosztott napló ezen kérdéssel kombinált változatára példát láthattok az I. szövegrész után!

VOLTAIRE: CANDIDE

(részlet)

(I.) Pár mérföldet eveztek, hol virágzó, hol sivatagos, hol sima, hol meredek partok között. A folyó egyre szélesebb lett; végül is egy iszonyatos sziklaívbe torkollott, mely szinte az égig emelkedett. A mi vakmerő utasaink bizony átengedték magukat e sziklatorok habjainak. Az itt összeszűkült folyó szörnyű robajjal és sebességgel ragadta őket túl a sziklaíven. Huszonnégy óra leteltével újra napvilágot láttak; de csónakjuk összetört, ahogy a szirtekhez ütődött; szikláról sziklára vándorogtak legalább egy mérföld hosszát; végül is roppant horizont bontakozott ki előttük, égbe nyúló hegyekkel köröskörül. Jól megmívelt vidéket láttak, egyformán üdítőt a szemnek s gyümölcsözőt a szervezetnek; a hasznosság mindenütt keveredett a kellemetességgel; az utak telistele voltak, jobban mondva csak úgy ragyogtak vakító anyagból készült és szép formájú kocsikkal; mindegyikben szebbnél szebb hölgyek és férfiak ültek, s mindegyiket hatalmas, piros juhok húzták gyorsan, gyorsabban, mint a legsebesebb andalúziai, tetuani s méquinezi paripák.

– No – mondta Candide –, ha jól látom, ez az ország többet ér Vesztfáliánál.

Példa a kettéosztott kérdező naplóra:

I. SZAVAK, KÉPEK, ÁLLÍTÁSOK, ESEMÉNYEK, AMELYEK MEGRAGADTÁK A FIGYELMEMET	A KIEMELT KÉPEKRE, SZAVAKRA, ÉRDEKESSEGEKRE VONATKOZÓ KÉRDÉSEK
„vakmerő utasaink”	Kik utaznak, ki kíséri Candide-ot?
„huszonnégy óra elteltével újra napvilágot láttak”	Hogy utaztak ez alatt a 24 óra alatt? Miért fontos az út hosszúságának és nehézségének a hangsúlyozása?
a sziklaív „szinte az égig emelkedett”	Hol terül el ez az ország?
„csak úgy ragyogtak a vakító anyagból készült kocsik”	Vajon miből készülhettek az itteni kocsik?
„szebbnél szebb hölgyek és férfiak”	Mitől voltak olyan szépek itt az emberek?
„piros juhok”	Mit fejezhet ki, hogy ebben az országban a kocsikat éppen piros juhok húzzák?
„legsebesebb andalúziai, tetuani s méquinezi paripák”	Milyen paripák ezek, mennyit fontos tudni vagy feltételezni róluk a szöveg megértéséhez?
„– No – mondta Candide –, ha jól látom, ez az ország többet ér Vesztfáliánál.”	Vajon miért épp Vesztfáliához hasonlítja Candide az éppen meglátott országot?

A) Olvassátok el először a II., majd a III. szövegrészt! Készítsetek mindkettőhöz kettéosztott naplót!

(II.) Mindjárt az első falunál megállapodtak és megpihentek. A falu szélén néhány gyerek, aranybrokát rongyokban, holmi kavicsokkal játszadozott; a mi másik világból idetért utasaink azzal mulattak, hogy nézték őket; kavicsaik igen széles, kerek formájú kövek voltak, sárgák, zöldek, pirosak s igen erős fényűek. Az utasoknak kedvük támadt rá, hogy pár darabot felszedjenek; s az egyik lám arany volt, a másik rubin, a harmadik smaragd, s a legkisebb is beillett volna a mongol császár legszebb tróndíszének.

– Ezek a gyerekek – így Cacambo – biztosan királyi hercegek, és csak azért játszhatnak ilyen drága kavicsokkal.

De a falusi tanító épp akkor jött közéjük, hogy visszahajtsa őket az iskolába.

– No lám – mondta rá Candide –, a királyi ház nevelője.

A kis koldusok azonnal abbahagyták a játékot, s a földön hagyták a kavicsokat, valamint előbbi játékszereiket. Candide mindannyit felszedte, rohant velük a nevelőhöz, s alázatosan átnyújtotta őket, jelekkel adva értésére, hogy a királyi felségek ott felejtették a földön az aranyakat és az ékköveket. A falusi tanító nevetve csapta őket földhöz, csodálkozva nézett bele Candide arcába egy pillanatra, aztán folytatta az útját.

Az utasok tovább is szedegették az aranyat, a rubinokat és a smaragdokat.

– Hol vagyunk? – kiáltott fel Candide. – Úgy látszik, hogy a királyfik itt igen jó nevelést kapnak, mivel arra tanítják őket, hogy vessék meg az aranyat és az ékköveket.

II. SZAVAK, KÉPEK, ÁLLÍTÁSOK, ESEMÉNYEK, AMELYEK MEGRAGADTÁK A FIGYELMEMET	A KIEMELT KÉPEKRE, SZAVAKRA, ÉRDEKESSÉGEKRE VONATKOZÓ KÉRDÉSEK

(III.) Cacambo éppúgy bámult, mint Candide. Végre közelebb kerültek a falu első házához; olyan volt a formája, mint egy európai palotáé. Egész tömeg sürgött-forgott az ajtónál és benn a házban; belülről szép muzsika hallatszott, s élvezetes konyhaszag áradt széjjel. Cacambo odalopózkodott a bejárás közelébe, s hallotta, perui nyelven beszélnek; ez volt az ő anyanyelve; mert hisz ugye mindenki tudja, hogy Cacambo Tucumánban, egy olyan faluban született, ahol csak ezt a nyelvet ismerik.

– Majd a tolmácsa lesznek – vetette oda Candide-nak –, menjünk csak be, ez itt a kocsmáé.

A fogadóból máris két lány s két legény jött feléjük, aranyos posztóba öltözve s hajukban szalagokkal, s biztatták őket, üljenek le mindnyájuk közös asztalához. Négyféle levest szolgáltak fel, mindegyikben két papagájjal; egy jól megfőtt s legalább kétszáz fontos kondorkeselyűt; két jóízű sült majmot; háromszáz kolibrit egy tálon s hatszáz aprómadarat egy másikon; aztán remek pörkölteket s páratlan ízű süteményeket; s mindezt csupa szebbnél szebb, áttetsző kristályedényben. A felszolgálók többféle cukornádlé-itallal kedveskedtek.

A vendégek legtöbbszörre kalmárok és fuvarosok voltak, mind roppantul udvariasak, s Cacambohoz csupa finom s tapintatos kérdést intéztek; viszont az ő kérdéseire mindig kielégítően feleltek.

A vacsora végeztével Cacambo és Candide azt hitte, hogy bőségesen kifizette vendéglői tartozását, mikor a talált aranyak közül két darabot az asztalon hagyott; a fogadósék azt se tudták, hova legyenek a nevetéstől, és sokáig egyre csak a fájós oldalukat tapogatták. Végre mégis magukhoz tértek.

– Uraim – szólt a fogadós –, látom, mindketten idegenek, s mi nem szoktuk meg, hogy idegeneket lássunk. Bocsássanak meg, hogy neveltünk, mikor ebéd fejében az országút kavicsait kínálták fel fizetségül. Biztosan nincs idevaló pénzünk, de hát nincs is rá szükség, anélkül is ehetnek nálunk. Minden fogadót a kormány fizet, mindannyit a kereskedelem kényelmére szervezték. Itt bizony rosszul étkeztek, mert ez csak afféle szegény falu; viszont bárhol rangjukhoz méltó fogadásban lesz majd részük.

Cacambo elmondta Candide-nak mindazt, amit a vendéglős mondott, s Candide éppoly bámulattal és kábultan hallgatta, mint ahogy Cacambo tolmácsolta.

Micsoda ország – mondták mindketten –, sehol sem ismerik a földön, és az egész természet oly különböző itt a miénktől! Biztosan ez lesz az az ország, ahol minden a lehető legjobb; mert hát, mondjanak akármit, ilyennek is kell léteznie. S beszélhetett Pangloss mester, azért sokszor láttam én is, milyen rossz minden Vesztfáliában¹. [...]

1 Vesztfália tartomány Németországban hajdanában önálló hercegség volt

III. SZAVAK, KÉPEK, ÁLLÍTÁSOK, ESEMÉNYEK, AMELYEK MEGRAGADTÁK A FIGYELMEMET	A KIEMELT KÉPEKRE, SZAVAKRA, ÉRDEKESSEGEKRE VONATKOZÓ KÉRDÉSEK

B) Olvassátok el a IV. szövegrészt! Készítsetek kettéosztott naplót!

(IV.) Az aggastyán a két idegent kolibritollal párnázott díványfélén fogadta, s gyémántkupába öntetett különböző italokat; utána pedig ily szavakkal elégitette ki a kíváncsiságukat:

– Százhetvenkét éves vagyok, s boldogult apámtól tudom, aki lovászmester volt a királynál, mily különös forradalmakon esett át Peru az ő életében. Ez a királyság, ahol vagyunk, az inkák ősi hazája; elhagyták nagy oktanul, hogy meghódítsák a világ egy részét, míg aztán ők nem pusztultak el a spanyolok kezétől. Sokkal okosabbak voltak családjuk ama hercegei, akik szülőföldjükön maradtak: ők rendezték aztán el a nemzet beleegyezésével, hogy soha egy lakos sem hagyhatja el a mi kis országunkat; ily módon őrizzük meg ártatlanságunkat és boldogságunkat. A spanyolok hallottak harangozni valamit az országunkról, s elnevezték Eldorádónak; sőt akadt egy angol lovag, Sir Raleigh-nak nevezték, aki ezelőtt száz évvel a közelünkbe is eljutott; de mivel csupa szakadék és áthághatatlan szikla közt élünk, eddig még nem volt semmi bajunk az európai nemzetek mohóságával, bár ők, nem tudom, miért, bolondulnak a mi földünk saráért és kavicsáért, s megölnének bennünket mind, csak hogy a java az övék legyen.

A társalgás jó sokáig tartott; szólt a kormányformákról, az erkölcsökről, az asszonyokról, a különböző művészetekről és a nyilvános multságokról. Végül Candide, aki még mindig szerette a metafizikát, megkérdezte Cacambóval, van-e vallása az országnak.

Az öreg kissé elpirult.

– Micsoda? – mondta. – Hogy kételkedhetsz benne? Hálátlanoknak tartasz bennünket?

Cacambo szerényen megkérdezte, milyen az eldorádóiak vallása. Az öreg megint elpirult.

– Micsoda beszéd! – mondotta. – Hogy lehetne kétféle vallás? A mi vallásunk mindenki vallása; imádjuk istent este-reggel.

– Csak egy istent imádtok? – kérdezte megint Cacambo, aki tovább is tolmácsul szolgált Candide kételyeinek.

– Természetesen – mondta az öreg –, mert hisz nincs kettő, se három, se négy. Bevallom, hogy annak a ti világotoknak az utazói igen furcsa kérdéseket intéznek az emberhez.

De Candide csak tovább is faggatta a jó öreget; azt is szerette volna tudni, mint imádkoznak Eldorádóban.

– Mi nem imádkozunk – mondta a bölcs és tiszteletre méltó aggastyán –, hiszen nincs mit kérnünk tőle; mindent megadott, ami csak kell; ezért inkább szüntelenül köszönetet mondunk néki.

Candide olyan kíváncsi volt, hogy papokat is akart látni; kérdezte, hogy hol vannak. A jó öreg mosolygott:

– Barátaim – felelte –, mi mindnyájan papok vagyunk; a király s minden család fő hálaadó éneket zeng minden reggel, ünnepélyesen; s legalább öt- vagy hatezer muzsikusi kíséri őket.

– Micsoda? Hát itt nincsenek disputáló, tanító, kormányzó s cselszövő szerzetesek, akik meg is égetik a velük ellenkező hitűeket?

– De hisz akkor örültek volnának – felelte az aggastyán –, itt mindnyájan egy hiten vagyunk, s nem értem, hogy mit akartok mondani a szerzetesekkel.

Candide egészen belekábult ebbe a bölcs beszédbe, s magában így elmélkedett: „Milyen más ez, mint Vesztfália és a báró úr kastélya; hogyha Pangloss barátunk láthatta volna Eldorádót, biztosan nem mondta volna, hogy a thunder-ten-tronckhi kastély a föld legeslegszebb kastélya; egy szó, mint száz, nem árt az utazás.”

IV. SZAVAK, KÉPEK, ÁLLÍTÁSOK, ESEMÉNYEK, AMELYEK MEGRAGADTÁK A FIGYELMEMET	A KIEMELT KÉPEKRE, SZAVAKRA, ÉRDEKESSEGEKRE VONATKOZÓ KÉRDÉSEK

C) Olvassátok el először az V., majd a VI. szövegrészt! Készítsetek mindkettőhöz kettéosztott naplót!

(V.) E hosszú-hosszú társalgás után a jó öreg hat juhot fogatott be egy hintóba; sőt tizenkét szolgát is adott a mi utasaink mellé, hogy elkísérjék őket az udvarig. [...]

Húsz gyönyörű testőrlány fogadta Candide-ot és Cacambót, amikor kiszálltak a hintóból; először is fürdőbe kísérték mind a kettejüköt, s kolibripihéből készült köntösökbe burkolták őket; aztán az első udvarnokok és az első udvarhölgyek bevezették őket a királyi fogadóterembe, két sor között, régi szokás szerint, mindegyik sorban ezer muzsikussal. Mikor a trónterembe léptek, Cacambo megkérdezte egy udvarnoktól, hogyan kell, azaz hogyan illik üdvözölni őfelségét? Térdre kell-e ereszkedni vagy pedig hasra vágódni? A kezét a fejére vagy a fenekére kell-e rakni? Nem illik-e megnyalni a trónterem padlójának porát? Egyszóval, hát miben áll ennek a köszöntésnek a csínja-bínja?

– A szokás – így az udvarnok – csak azt kívánja, hogy megöleljük, aztán pedig jobbról-balról megcsókoljuk a királyt. – Amire Candide és Cacambo őfelsége nyakába ugrott, aki szintén elragadó kedvességgel fogadta őket, sőt azonnal vacsorára marasztalta mindkettőjüket. Addig is bemutatták nekik Eldorádó fővárosát, az égbe nyúló középületeket, a sok ezer oszloppal ékesített piactereket, a tiszta vizű, rózsavizes és cukornádleves forrásokat, amelyek állandóan folynak a nyilvános tereken, míg a terek kövezete szegfűhöz és fahéjhoz hasonló illatokat áraszt. Candide szerette volna látni a törvényszéki palotát és a legfelsőbb bíróságot; mire azt a választ kapta, hogy olyan nincs, mert itt nem pereskednek. Kérdezte, vannak-e börtönök, s azt felelték neki, hogy nincsenek. Ami legjobban meglepte, s amiben leginkább gyönyörködött, az a tudományoknak szentelt palota látványa volt: látott egy óriás, kétezer lépés hosszú termet telis-tele matematikai és fizikai műszerekkel.

Miután így délután befutották a város egy ezredrészét, megint visszavezették őket a királyi palotába. Candide a király őfelsége, Cacambo és több hölgy között ült. A vacsora tüneményes volt, s őfelsége szelleme vakítóan szikrázott. [...]

V. SZAVAK, KÉPEK, ÁLLÍTÁSOK, ESEMÉNYEK, AMELYEK MEGRAGADTÁK A FIGYELMEMET	A KIEMELT KÉPEKRE, SZAVAKRA, ÉRDEKESSEGEKRE VONATKOZÓ KÉRDÉSEK

(VI.) Egy hónapot töltöttek ebben a vendégszerető palotában. Candide azért nem győzte mondogatni Cacambónak:

– Hiszen igaz, belátom, az a kastély, ahol születtem, messze elmarad e mögött az ország mögött, ahol most vagyunk, de mi haszna, ha nincs itt Kunigunda, s neked meg biztosan valahol Európában van kedvesed. Ha itt maradunk, tovább is csak úgy élünk, mint a többiek, viszont, hogyha visszatérünk a mi régi világunkba, s ha csak tizenkét juhot rakunk meg eldorádói kavicsokkal, gazdagabbak leszünk, mint minden király együttvéve, nem kell félnünk az inkvizítoroktól, s könnyen visszahódíthatjuk Kunigunda kisasszonyt.

Tetszett a beszéd Cacambónak; úgy szeretünk szaladgálni, hencegni az otthonvalók közt, dicsekedni azzal, amit utazásaink közben látunk, hogy ez a két boldog ember elhatározta, többé nem lesz az, és mielőbb búcsút mond a királynak és Eldorádónak.

– Vigyázatok, bolondul cselekesztek – mondta nekik a király –, tudom, nem sokat ér az országom; de ha az ember valahol már tűrhetően érzi magát, akkor ott kell maradni. Igaz, nincs jogom erővel visszatartani két idegent, mivel ilyen zsarnokság nincs a mi erkölcsünkben, sem pedig a törvényeinkben; mindenki szabad; mehettek, amikor csak akartok, viszont nehéz ám a távozás. Igaz, hogy valami csoda révén idejutottatok a sebes folyón, de arra, a sziklaívek közt, nehéz, sőt lehetetlen a visszatérés. Királyságom határhegyei tízezer láb magasak, s egyenes mind, mint a bástyafal: szélességben mindegyik legalább tíz mérföldre terjed; s csak a szakadékokon át lehet valahogy átkelni rajtuk. De azért, ha mindenáron itt akartok hagyni bennünket, megkérem gépészeimet, csináltassanak egy olyan gépet, amely kellő kényelemmel juttasson át benneteket a határon. Ha aztán egyszer elértek a hegyek túlsó lejtőjéig, senki sem kísérhet el benneteket; alattvalóim megfogadták, hogy sose hagyják el hazájukat, és sokkal több eszük van, semhogy megszegjék fogadalmukat! Egyébként kérjétek tőlem bármit, amit szemetek-szátok megkíván.

VI. SZAVAK, KÉPEK, ÁLLÍTÁSOK, ESEMÉNYEK, AMELYEK MEGRAGADTÁK A FIGYELMEMET	A KIEMELT KÉPEKRE, SZAVAKRA, ÉRDEKESSEGEKRE VONATKOZÓ KÉRDÉSEK

MEGOLDÁS

A)

II. SZAVAK, KÉPEK, ÁLLÍTÁSOK, ESEMÉNYEK, AMELYEK MEGRAGADTÁK A FIGYELMEMET	A KIEMELT KÉPEKRE, SZAVAKRA, ÉRDEKESSEGEKRE VONATKOZÓ KÉRDÉSEK
<p>„A falu szélén néhány gyerek, aranybrokát rongyokban, holmi kavicsokkal játszadozott”</p> <p>„kavicsaik igen széles, kerek formájú kövek voltak, sárgák, zöldek, pirosak s igen erős fényűek”</p> <p>„– Ezek a gyerekek – így Cacambo – biztosan királyi hercegek, és csak azért játszhatnak ilyen drága kavicsokkal.”</p> <p>„– No lám – mondta rá Candide –, a királyi ház nevelője.”</p> <p>„A kis koldusok”</p> <p>„A falusi tanító nevetve csapta őket földhöz” – mármint a drágaköveket.</p>	<p>Hogy lehet valami aranybrokátból, ha rongyos – vagy megfordítva?</p> <p>Miből vannak a kavicsok ebben az országban?</p> <p>Milyen magyarázatot adnak utazóink arra, hogy a gyerekek arannyal s drágakövekkel játszanak? Igazuk van-e a magyarázatban, miért ilyen magyarázatot adnak?</p> <p>Miért meglepő számunkra, hogy az elbeszélő így nevezi a gyerekeket? Hallja-e ezt az elnevezést Candide?</p> <p>Kit nevez Candide a királyi ház nevelőjének?</p> <p>Mit jelenthet, mi lehet az oka annak, hogy a falusi tanító nevetve csapja földhöz a Candide-ék által összeszedett aranyakat és drágaköveket?</p> <p>Mi miért nem állítanánk azt, amit a szövegrész utolsó mondatában Candide állít? Mit tudunk mi olvasók az elbeszélőtől, amit ő még nem?</p>

III. SZAVAK, KÉPEK, ÁLLÍTÁSOK, ESEMÉNYEK, AMELYEK MEGRAGADTÁK A FIGYELMEMET	A KIEMELT KÉPEKRE, SZAVAKRA, ÉRDEKESSÉGEKRE VONATKOZÓ KÉRDÉSEK
<p>„– perui nyelven beszéltek, s ezt Cacambo, Candide kísérője is anyanyelveként beszélte”</p> <p>„Négyféle levest szolgáltak fel, mindegyikben két papagájjal; egy jól megfőtt s legalább kétszáz fontos kondorkeselyűt; két jóízű sült majmot; háromszáz kolibrit egy tálon s hatszáz apró-madarat egy másikon; aztán remek pörkölteket s páratlan ízű süteményeket; s mindezt csupa szebbnél szebb, áttetsző kristályedényben”</p> <p>„– A vacsora végeztével Cacambo és Candide azt hitte, hogy bőségesen kifizette vendéglői tartozását, mikor a talált aranyak közül két darabot az asztalon hagyott; a fogadósék azt se tudták, hova legyenek a nevetéstől”</p> <p>„– Minden fogadót a kormány fizet, mindannyit a kereskedelem kényelmére szervezték”</p> <p>„– Micsoda ország – mondták mindketten –, sehol sem ismerik a földön, és az egész természet oly különböző itt a miénktől! Biztosan ez lesz az az ország, ahol minden a lehető legjobb; mert hát, mondjanak akármit, ilyennek is kell léteznie. S beszélhetett Pangloss mester, azért sokszor láttam én is, milyen rossz minden Vesztfáliában.”</p>	<p>– Milyen kontinensen, melyik országban lehetünk? Honnan származik Cacambo?</p> <p>– Miféle lakomának vagyunk tanúi, hol képzelhető el ilyen menü? Milyen tájra utalnak az ételek s milyen társadalmi helyzetre, ill. helyszínre? Milyen eszközzel él itt az ország gazdagságának leírására az elbeszélő? (Túlzás!)</p> <p>– Miért nevetik ki a helybeliek Candide-ékat?</p> <p>– Miért nem kell Candide-éknak fizetniük? Nincs pénz ebben az országban?</p> <p>– Miért Vesztfáliához hasonlítja Candide Eldorádót? Mit állíthatott Pangloss Vesztfáliáról, s ki is lehetett ez a Pangloss mester, akire utazónk annyiszor hivatkozik? (Itt elmondhatjuk, hogy Pangloss, a filozófus Candide mestere, nevelője volt Vesztfáliában, melyről azt állította, hogy az minden világok legjobbjában a lehető legjobb ország. Itt azt is láthatjuk, hogy Candide a megígért minden világok legjobbját keresi – persze elvesztett szerelme, Kunigunda mellett.)</p>

B)

IV. SZAVAK, KÉPEK, ÁLLÍTÁSOK, ESEMÉNYEK, AMELYEK MEGRAGADTÁK A FIGYELMEMET	A KIEMELT KÉPEKRE, SZAVAKRA, ÉRDEKESSÉGEKRE VONATKOZÓ KÉRDÉSEK
<p>– „Az aggastyán a két idegent kolibritollal párnázott díványfélén fogadta”</p> <p>– „Százhetvenkét éves vagyok”</p>	<p>– Miért épp egy aggastyánhoz mennek Candide-ék a kocsmából, miért fontos, hogy az öreg 172 éves? (Mint legöregebb, ő mondhatja el Eldorádó kialakulásának történetét.)</p>

„– Ez a királyság, ahol vagyunk, az inkák ősi hazája; [...] sokkal okosabbak voltak családjuk ama hercegei, akik szülőföldjükön maradtak: ők rendezték aztán el a nemzet beleegyezésével, hogy soha egy lakos sem hagyhatja el a mi kis országunkat; ily módon őrizzük meg ártatlanságunkat és boldogságunkat.”

– „mivel csupa szakadék és áthághatatlan szikla közt élünk, eddig még nem volt semmi bajunk az európai nemzetek mohóságával”

– „a spanyolok nevezték el Eldorádónak, egy Sir Ra-leigh nevezetű angol az ország közelébe is eljutott.”

– kormányforma, erkölcs, asszonyok, vallás

– „Mi nem imádkozunk”

– „Hát itt nincsenek disputáló, tanító, kormányzó s cselszövő szerzetesek, akik meg is égetik a velük ellenkező hitűeket?”

– „itt mindnyájan egy hiten vagyunk”

– „Candide egészen belekábult ebbe a bölcs beszédbe, s magában így elmélkedett: Milyen más ez, mint Vesztfália”

– Hol van tehát Eldorádó? Kik alapították, s miért voltak okosak? Mi a boldogság és ártatlanság megőrzésének feltétele? (Eldorádó zárt társadalom, amely nem törekszik hódításra, ahonnan nem szabad elmenni, s ahova nem engednek idegeneket.)

– Milyen idegenek nevezték el Eldorádónak az országot, és ki járt itt? Létező személy volt-e Sir Raleigh?

– Mi minden érdeklí Candide-ot?

– Mit tud meg Candide az eldorádóiak vallásáról? Miben hasonlít ez Európa vallásaihoz, miben különbözik tőlük?

– Mit tudunk meg ebből és a megelőző mondatból Voltaire korának vallási viszályairól, illetve a szerző papokról és szerzetesekről való véleményéről? (Láthatjuk, illetve kikövetkeztethetjük, hogy a regény keletkezésének kora a felekezeti viszályok, vallásháborúk, a vallási türelmetlenség kora, ahol a katolikusok és a reformátusok közti ellentét pusztító harccá fajult.)

C)

V. SZAVAK, KÉPEK, ÁLLÍTÁSOK, ESEMÉNYEK, AMELYEK MEGRAGADTÁK A FIGYELMEMET

– „hogyan kell, azaz hogyan illik üdvözölni öfelségét? Térdre kell-e ereszkedni vagy pedig hasra vágódni?”

A KIEMELT KÉPEKRE, SZAVAKRA, ÉRDEKESÉGEKRE VONATKOZÓ KÉRDÉSEK

– Candide kérdéséből mire következtethetünk: milyen hazájában, ill. Európában a király és az alattvalók közötti viszony?

<p>– nincsenek börtönök, van viszont a tudományoknak szentelt palota</p>	<p>– A zártság, a gazdagság, a béke, a jóság és szerető, alattvalóit meg nem alázó király, a vallási béke és a szerzetesrendek hiánya mellett még mi jellemzi Voltaire utópiáját? Egyszerűbben: mi minden, minek a hiánya és minek a megléte jellemzi Eldorádót, Voltaire utópiáját? (Voltaire Eldorádója igazi felvilágosodott utópia, hisz nemcsak a gazdagság miatt jó itt élni: hanem a börtönök hiánya és a tudomány tisztelete miatt is.) A felvilágosodás fogalmáról itt elmondhatunk annyit, hogy az hitt az ész, a műveltség, a tudományok társadalomjobbító, a társadalmat igazságossá tévő hatalmában, s azt, hogy a felvilágosodás elvetette a más meggyőződésűekkel szembeni (vallási) türelmetlenséget és a más meggyőződésűeket üldöző vak hitet, illetve az egyházak világi túlhatalmát.</p>
<p>VI. SZAVAK, KÉPEK, ÁLLÍTÁSOK, ESEMÉNYEK, AMELYEK MEGRAGADTÁK A FIGYELMEMET</p> <p>– „de mi haszna, ha nincs itt Kunigunda”</p> <p>– „Ha itt maradunk, tovább is csak úgy élünk, mint a többiek”</p> <p>– „ez a két boldog ember elhatározta, többé nem lesz az, és mielőbb búcsút mond a királynak és Eldorádónak”</p> <p>– „bolondul cselekesztek”</p>	<p>A KIEMELT KÉPEKRE, SZAVAKRA, ÉRDEKESSEGEKRE VONATKOZÓ KÉRDÉSEK</p> <p>– Ki lehet az a Kunigunda, aki nélkül még Eldorádó sem az igazi? (E kérdés megválaszolása kapcsán ismertethetjük, hogy a Candide-ban a cselekmény mozgatója, Candide utazásainak oka az elvesztett szerelmi boldogság, Kunigunda keresése.)</p> <p>– Mi Candide Eldorádóból való elvágódásának, távozásának másik oka Kunigunda hiánya mellett? Mi hiányzik neki Eldorádóból? – A „-bb”. (A különbözőség, a versengés: talán az, ami az európai embert elsősorban jellemzi, s ami a világ meghódítására ösztönözte.)</p> <p>– Mit választ Candide és Cacambo a boldogság helyett s miért?</p> <p>– A király véleményével értetek-e egyet vagy Candide-ékkel?</p>

8. A csoportok szóvivőinek kérdései alapján beszéljétek meg az olvasott részleteket, és válaszoljatok a kérdésekre!

- Hol helyezkedik el ez az Eldorádó?
- Mit tudunk meg az ország történetéről, létrejöttének körülményeiről és fennmaradásának feltételéről?

- c) Mi minden (minek a hiánya és minek a megléte) jellemzi Eldorádót, Voltaire utópiáját?
- d) Mit tudunk meg Vesztfáliáról, tágabban Candide és Voltaire Európájáról Eldorádó alapján? A korabeli Európára mi minden jellemző, aminek Eldorádó a fonákja, ellentéte, visszája?
- e) Az utolsó feldolgozott szövegrész alapján mi készíti Candide-ot, a róla elnevezett regény címszereplőjét állandó utazásra, s mi arra, hogy Eldorádót, ezt a kellemes utópiát elhagyja?

Eldorádó jellegzetesen a felvilágosodás kora (a XVIII. század, az 1700-as évek) gondolkodói mozgalmának az utópiája. Voltaire Eldorádójában ugyanis nemcsak a gazdagság miatt jó élni, hanem a börtönök hiánya, a tudomány és a személyes szabadság tisztelete miatt is. A felvilágosodás fogalmáról egyelőre két dolgot érdemes megjegyezni.

1. A felvilágosodás hitt az észnek, a műveltségnek, a tudományoknak a társadalmat jobbitó, igazságossá tévő hatalmában. A mozgalom szerint az ész világossága áll szemben a babona és a vakhit sötétségével.
2. A felvilágosodás elvetette a más meggyőződésűekkel szembeni (vallási) türelmetlenséget és a más meggyőződésűeket üldöző vakhitet, azaz a fanatizmust, illetve az egyházak túlzott világi hatalmát.

Május 35 – újra

A XVII. század utópiájától térjünk vissza a XX. század egyik kedves, általatok részben már megismert utópiasorozatához, Erich Kästner Május 35-éhez. Az ottani Eldorádó után Konrád nagybátyja, Ringelhuth bácsi, a gyógyszerész és Negro Caballo, a beszélő fekete ló a Csendes-óceánhoz vezető útukon előbb a „Dicső Múlthoz” címzett várban találkozik a történelem hőseivel és hadvezéreivel, majd a Fordított világban tesznek látogatást, ahol a gyerekek a felnőttek, és a felnőttek járnak iskolába.

JELENTÉSTEREMTÉS

5. lépés: 9. feladat

Fordított világ és Elektropolis

T/9.

49. oldal

45 PERC

Tanári instrukciók

A feladat célja egyrészt annak az eddigi utópiákban megfigyelt elvnek a más környezetben, más nézőpontból való vizsgálata, hogy az utópia általában a való világ jelenségeinek a visszájára, fonákjára, megfordítására épül. A részlet és feldolgozása mintát ad a fogalmazás megírására. Ha úgy látjuk helyesnek, hogy több segítség szükséges, akkor kiscsoportos megbeszéléssel is előkészíthetjük a fogalmazást. Érdemes választási lehetőséget is biztosítani, hogy valaki inkább a Fordított világról vagy Elektropolis tökéletesített, XXI. századi változatáról írjon-e. A fogalmazás véglegesítése, befejezése lehet a házi feladat.

Kiemelt készségek, képességek: analógiás, reprodukív szövegalkotás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: pármunka, egyéni

Módszerek, eljárások: szövegalkotás, megbeszélés

9. A Május 35 megfelelő fejezetének elolvasása után írj egyoldalas fogalmazást egy olyan világról, ahol a gyerekek járnak munkába, hivatalba, és a felnőtteket nevelik az iskolában.

Mégpedig úgy, hogy nevelő célzattal azokkal a nevelési hibákkal szembesítik őket, amelyeket a való világban gyermekeikkel szemben elkövettek. A feladat megkönnyítésére idézünk egy részletet a fejezetből, illetve felsorolunk néhány „nevelést igénylő” szülői magatartást.

ERICH KÄSTNER: MÁJUS 35

(részlet a *Fordított világ* című fejezetből)

– Bocsánat! – szólt közbe a ló. – Tulajdonképpen mi ez a ti fordított világotok? Ámbár nem estem a fejem lágyára, mégsem értem egészen.

Babette megállt.

– Ez úgy van – mondta –, hogy tudvalevőleg nemcsak derék szülők, hanem nagyon gonosz szülők is vannak. Éppen úgy, mint ahogy nemcsak jó gyerekek vannak, hanem szörnyű neveletlenek is.

– Tényleg – jegyezte meg Konrád, és bólintott.

– Ha már most ezek a gonosz szülők egyáltalán nem akarnak megváltozni, és ha a gyerekeiket igazságtalanul megbüntetik vagy éppen kínozzák – mert ilyesmi is előfordul –, akkor behozzák ide, és megneveljük őket. Ez aztán legtöbbször segít.

A ló megvakarta patájával a fejét, és megkérdezte, hogyan nevelik az ilyen szülőket.

Babette nagyot lélegzett, és így folytatta:

– Nálunk ez az elv: szemet szemért, fogat fogért. Nem szép ugyan, de szükséges. Itt van például nálunk Waffelbruch² úr.

– Hiszen ez a bácsim háziura! – kiáltott fel Konrád. – De hát nemrégén még otthon volt! Nincs még egy órája, hogy a ló egy virágcserepet ejtett a fejére! – A ló hátrahúzta a felső ajkát, és hangtalanul nevetett.

– Mi mindnyájan egyidejűleg itt is vagyunk meg otthon is! – magyarázta Babette. – Ennek a Waffelbruchnak van egy fia: Arthur Waffelbruch. Ezt a fiút az apja esténként órák hosszat kint tartja az erkélyen, különösen akkor, ha esik. És tudjátok-e, miért? Csak azért, mert rosszul számol. Pedig úgy igyekszik! Hát ott álldogál Arthur az erkélyen, és fél és bög és fázik, és egyre sápadtabb és betegesebb. És ijedtében most már egyáltalán nem tud számolni.

– Az öreg rögtön nem tetszett nekem – dörmögte a ló. – Még néhány virágcserepet a fejére kellett volna ejtenem.

– Itt tehát az apát állítjuk ki az erkélyre – folytatta Babette. – Olyankor, mikor üvölt a szél. És ezt mindaddig csináljuk, amíg meg nem érti, mennyire kínozza a fiát. Csitt!

Hallgatóztak.

– Nem hallotok semmit? – kérdezte Babette.

– Valaki sír és szitkozódik. De jó messzire lehet – mondta Konrád.

– Ez az öreg Waffelbruch – suttozta Babette. – Nem telik bele három nap, és – remélem – megpuhul. Amikor magától megígéri, hogy a kis Arthurt nem fogja többé kínozni, akkor mint gyógyultat elbocsátjuk.

– Ahá, hát így van – mondta a ló. – De hát miért vagy itt te?

2 ejtsd: váffelbruch

Babette zavarba jött. Végre megszólalt:

– Az anyám miatt. Az utóbbi időben egyáltalán nem törődött velem. Reggel nem kaptam reggelit, mert még aludt. Délben nem kaptam ebédet, mert nem volt otthon. És este, mikor lefeküdtem, még mindig nem volt otthon. Ekkor az iskolaorvos levelet írt neki. Az anyám tűzbe dobta a levelet.

– És most?

– Most itt iskolába jár, és nekem egy csöppet sem szabad törődnöm vele. Csak néha be kell mennem hozzá a szobájába, és úgy kell tennem, mintha észre se venném. És ha azt mondja, hogy éhes, úgy kell tennem, mintha nem hallanám, és megint ki kell mennem, és énekelnem kell a folyosón.

– Babette-nek könny szökött a szemébe. – Úgy sajnálom – suttogta a kislány. – Már öt kilót fogyott. És néha szendvicset teszek az éjjeliszekrényére, pedig tilos. – Babette zokogott, és az orrát törülgette.

– Ne bőgj – mondta Konrád. – Ő sem bőgött, mikor te éhes voltál.

a) Mi a fő nevelési elv a Fordított világban?

b) Milyen nevelési hibát követett el Waffelbruch bácsi és milyen Babette-nek, a nevelés- és oktatásügyi miniszteri tanácsos mamája? Kinek milyen büntetést kell elszenvednie?

Néhány vitatható szülői magatartás – ötlettár a fogalmazáshoz

– A szülők nem viszik sehova gyereküket, ritkán beszélgetnek vele, de kárpótlásul ajándékokkal halmozzák el.

– A szülők nagyon elfoglaltak, ezért a gyereket egész nap tévézni hagyják.

– A gyerekek, ha hibát követ el, hosszú, unalmas és bonyolult előadást, prédikációt kell meghallgatnia arról, hogy aki így viselkedik, abból sosem lesz ember.

– Ha a gyerek rossz jegyet hoz haza, a szülők nem kutatják az okát, hanem egy hétre eltiltják a barátjaival való találkozástól, a focizástól vagy más kedvelt időtöltésétől.

6. lépés: 10. feladat

Elektropolis, a technikai utópia

T/10.

52. oldal

35 PERC

+ házi feladat

Tanári instrukciók

A feladat célja egyrészt az utópiák technikai változatának megismerése, s ezzel a sci-fi felé való nyitás előkészítése, másrészt annak a felismertetése, hogy az utópikus fikciónak vannak időhöz, korhoz kötött mozzanatai, melyekből mára sok minden már nem a képzelet, az utópia világába tartozik. Ha az osztályban vannak Verne-olvasók, itt érdemes kitérni arra, hogy Verne jövőben játszódó fantasztikus regényeinek eseményeiből, technikai vívmányaiból mi minden lett időközben valósággá. (Pl. a tengeralattjáró, a holdutazás.) Azokat a feladatokat, amelyekre nem maradt idő, adjuk fel házi feladatnak.

Kiemelt készségek, képességek: összehasonlítás és szembeállítás (fikció és valóság között)

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni és pármunka

Módszerek, eljárások: megbeszélés

10. A fordított világból Konrádek Elektropolisba jutnak. Olvasd el a könyv ezen fejezetének következő részletét!

Padtársaddal gyűjtsétek össze, hogy Elektropolis technikai újdonságai közül a regény megírása óta eltelt hetven évben – némi módosulással – mi vált valósággá, és mi maradt utópia vagy sci-fi! Írjátok két oszlopba vizsgálódásotok eredményeit.

AMI MEGVALÓSULT (MI A MAI NEVE?)	AMI CSAK FANTÁZIA MARADT

Mikor felmentek a lépcsőn, és meglátták, hol vannak, a lélegzetük is elállt. Körülöttük csupa felhőkarcoló!

– Ejha! – szólalt meg végre a ló.

És Konrád elkezdte számlálni a legközelebbi épület emeleteit. Negyvenhatig jutott, de akkor abba kellett hagynia, mert a ház többi részét felhő takarta. Az egyik felhőn ezt a vetített írást olvasták:

<p>ELEKTROPOLIS AUTOMATAVÁROS VIGYÁZAT! MAGASFESZÜLTÉG!</p>

A ló nyomban vissza akart fordulni, és azt tanácsolta, hogy hagyják a pokolba azt az átkozott Csendes-óceánt. De a bácsinak és unokaöccsének esze ágában sem volt ilyesmi, hanem átvágtak az előttük elterülő nagy téren, ahol száz meg száz autó nyüzsgött. Erre Negro Caballo is kénytelen-kelletlen utánuk baktatott.

– Úgy látszik, itt senki sem dolgozik – jegyezte meg a bácsi. – Mindenki autón urizál. Értitek ezt? Konrád, aki kíváncsiságból odament az egyik kocsihoz, visszajött, és a fejét csóválta.

– Képzeljétek csak – mondta –, az autók maguktól mennek, sofőr és kormány nélkül. Egészen rejtélyes dolog ez. – Éppen fékezett egy kocsi, és megállt mellettük. Kedves, idős hölgy ült benne. Buzgón horgolt, és barátságosan megkérdezte:

– Ugyebár, önök külföldiek?

– Eltalálta – felelte a bácsi. – Meg tudná magyarázni nekünk, miért futnak itt az autók maguktól? Az idős hölgy elmosolyodott.

– Nálunk az autókat távolból irányítják – magyarázta. – Az irányító eljárás egy elektromágneses térnek a rádióközponttal való ötletes összekapcsolásán alapul. Egészen egyszerű, ugye?

– Őrülden egyszerű – hagyta rá a bácsi.

– Egyszerűen örület – morogta a ló.

Konrád bosszúsan felkiáltott:

– Pedig sofőr szerettem volna lenni!

Az idős hölgy letette a horgolást, és megkérdezte:

– Miért szeretnél sofőr lenni?

– Hát hogy pénzt keressek – felelte a fiú.

– És miért akarsz pénzt keresni? – faggatta az idős hölgy.

– Maga igazán furcsa – csattant fel Konrád. – Aki nem dolgozik, nem keres pénzt. És aki nem keres pénzt, annak éhen kell halnia.

– De hiszen ezek már régen elavult nézetek – jelentette ki az idős hölgy. – Itt, Elektropolisban csak élvezetből dolgozik az ember, vagy azért, hogy karcsú maradjon, vagy hogy valakit megajándékozzon, vagy hogy valamit tanuljon. Mert azt, ami nekünk a megélhetéshez kell, elejétől végig gépek csinálják, és a lakosok ingyen kapják.

Ringelhuth bácsi egy kicsit gondolkodott, aztán megszólalt:

– De hát az élelmiszereket csak termelni kell előbb, mielőtt a gyárak feldolgozzák? És talán a háziállatok sem nőnek úgy a földeken, mint a gyom?

– Ezt elintézik a város környékén a parasztjaink – felelte az idős hölgy. – De azoknak is kevés a kötelező munkájuk. Mert a földművelés is teljesen gépesítve van, a java munkát gépek végzik.

– És a parasztok ajándékba adják maguknak a háziállatokat és a gabonát? – kíváncsiskodott a ló.

– A parasztok a terményeik fejében mindent megkapnak, amire a megélhetéshez szükségük van – folytatta az idős hölgy. – Minden ember mindent megkaphat. Mert a föld és a gép tudvalevőleg többet termel, mint amennyire szükségünk van. Maguk ezt eddig nem tudták?

Ringelhuth bácsi kissé elszégyellte magát.

– Dehogynem tudtuk – felelte. – Nálunk mégis szükségét szenved a legtöbb ember.

– Hát ez mégiscsak hallatlan! – csattant fel az idős hölgy szigorúan. De aztán megint elmosolyodott, és így folytatta: – Na, most kikocsizom a mi mesterséges kertjeinkbe. Ott a fák és a virágok ózont lehelnek. Ez pedig nagyon egészséges. Viszontlátásra! – Megnyomott egy gombot, odahajolt a szócső fölé, és belekiáltott: – A mesterséges parkba. A vendéglőben akarok kávézni, a szénsavas medence mellett!

Erre a titokzatos autó megindult és elvágatott. Az idős hölgy hátradőlt, és folytatta a horgolást. Azok hárman úgy bámultak utána, mint a borjú az új kapura. És a nagybácsi megszólalt:

– Ez már aztán teszi! És egyszer majd ilyen jó lesz mindenütt a világon! Remélhetőleg te még megéred, fiam.

– Akárcsak Eldorádóban – jegyezte meg a ló.

– De van egy különbség – ellenkezett a bácsi.

– Éspedig?

– Itt dolgoznak az emberek. Itt nem henyélnék. Igaz, hogy csak élvezetből dolgoznak. De ezt ne rójuk fel bűnül nekik. No, gyerünk tovább.

Bekanyarodtak az egyik forgalmas utcába, hogy megnézzék Elektropolis kirakatait. De alig léptek fel a gyalogjáróra, mind a hárman elvágódtak, és bár egyáltalán nem ez volt a szándékuk, tovább csúsztak a járdán.

– Segítség! – sikoltozott Konrád. – Mozog a járda!

Tudniillik a gyalogjáróra futószalag volt szerelve, hogy ne kelljen járni. Az ember csak ráállt, és végigsiklott az utcákon, még csak a lábujját sem kellett megmozdítania. Ha valaki be akart menni valamelyik boltba, csak lelépett a futószalagról, és máris a kövezeten állt.

– Ezt ugyan megmondhatta volna nekünk a horgoló nagyanyó – sziszegte a ló. Legbecsesebb testrészén csúszott végig Elektropolis főutcáján, és görkorcsolyái miatt nem tudott lábra állni. Csak Ringelhuth és Konrád segítségével sikerült felállnia. Ezentúl aztán már kellemes szórakozás volt számukra a mozgó járda.

Később a bácsi be akart kukucskálni az egyik cukrászda kirakatába, és lelépett a futószalagról. De még gyakorlatlan volt, és bevverte a fejét az egyik ház falába. Ebben a pillanatban valami furcsa csendes-csilingelést hallottak. Eleinte nem tudták, hogy honnan. Konrád megkopogtatta a házat, mire a csendes erősödött. Megkaparta a falat, és felkiáltott:

– Mit szóltok hozzá? A felhőkarcolók alumíniumból vannak!

– Ez aztán a praktikus város, gyerekek – mondta a bácsi. – Ide kellene küldeni egyszer a polgármesterünket tanulmányútra.

De legjobban a következő tetszett nekik: egy úr, aki előttük utazott a gyalogjárón, hirtelen lelépett a kövezetre, telefonkagylót vett ki a kabátzsebéből, bement egy számot, és már beszélt is:

– Gertrud, kérlek, ma egy órával később megyek haza ebédre. Előbb még be akarok nézni a laboratóriumba. Vizsontlátásra, drágám!

Aztán zsebre vágta a telefonkészüléket, fellépett a futószalagra, egy könyvbe mélyedt, és folytatta útját.

Konrádnak és a lónak égne az álla a haja szála. Néhányan, akik szemben utaztak velük, megjegyzték:

– Azok ott a lóval bizonyosan vidékiek.

- a) Miben hasonlít és miben különbözik a *Május 35* Eldorádója és Elektropolis? Keresd meg a fenti szövegben a feleletet tartalmazó mondatokat!
- b) Mi teszi lehetővé Elektropolisban az eldorádói állapotokat? Minek köszönhetnek mindent?
- c) Mi teszi lehetővé Elektropolisban az utópiák egyik gyakori jellemzőjét, azt, hogy világukban nem ismerik a pénzt? Milyen közgazdasági általánosítással magyarázza az idős hölgy a pénz és a munka feleslegességét?
- d) Miért dolgoznak itt mégis az emberek?
- e) Ismertesd, hogy Elektropolisban milyen munkamegosztás, milyen egyezség van a város és a környező falvak között!
- f) Ringelhuth bácsi szavai alapján mi jellemzi a korabeli otthoni (német) állapotokat, amelyeknek Elektropolis utópiája mintegy a fonákja, ellentéte?
- g) Olvasd el a fejezet folytatását, mely bemutatja az állatfeldolgozó üzem működését és valami mást is...!
- h) Írj egyoldalas fogalmazást Elektropolis leírásának mintájára egy olyan, még tökéletesebb technikai utópiáról, amit mi a 21. század elején képzelhetünk el!

REFLEKTÁLÁS

7. lépés: 11. feladat

T/11. 56. oldal
10 PERC

Tanári instrukciók: a feladat célja a modulban megismert legfontosabb gondolatok összegzése, a tananyaggal kapcsolatos kérdések megfogalmazása, személyes észrevétel lehetővé tétele.

Kiemelt készségek, képességek: összehasonlítás és szembeállítás, általánosítás, személyes hozzáállás megfogalmazása

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni

Módszerek, eljárások: kilépőkártya

11. Sokat segít, ha a kártyára leírod a tapasztalataidat, kérdéseidet!

Így a saját tanulásodra is visszatekinthetsz. Jegyezd meg: a visszatekintés, valamint a saját tanulásra, gondolkodásra való rálátás képessége és igénye a sikeres tanulás egyik legfontosabb feltétele!

Írj le az *Utópia és negatív utópia...* című, most tanult részben megismert (és megtárgyalt) egy-egy fontos fogalmat és általánosítást!

Írj egy a tananyaghoz kapcsolódó kérdést!

Írj olyan kérdéseket, amelyekre nem kaptál választ az elmúlt órákon!

Írj egy személyes megjegyzést vagy észrevételt!

4. EGY NEGATÍV UTÓPIA: AZ EMLÉKEK ÓRE

2 óra

RÁHANGOLÓDÁS

1. lépés: 1. feladat

Jonas családja

T/1.

57. oldal

15 PERC

Tanári instrukciók: a diákokat korábbi tapasztalataink alapján osztjuk csoportokba, a beosztást ne indokoljuk magyarázattal. Alkothatunk több A), B) és C) csoportot is. Az egyéni feladatmegoldás után adjunk két-három percet a csoportoknak az eredmények csoporton belüli összevetésére, megbeszélésére.

Kiemelt készségek, képességek: stílusérzék, szokatlan szóhasználat érzékelése; szókincs, megjelenített világ és értékvilág összefüggésének érzékelése; részletekből kiegészítések kapcsán egész teremtett világ elképzelése

Célcsoport – differenciálás

A) stilisztikai sajátosságokra kevésbé érzékeny tanulók

B) nehezebben általánosító tanulók

C) kimondatlan ok-okozati összefüggések és következtetések megfogalmazásában nehézségekkel küzdő tanulók

Munkaformák: egyéni, majd ötfős homogén csoportok

Módszerek, eljárások: olvasás, megbeszélés

Lois Lowry Az emlékek őre (1993) című regénye látszólag tökéletes világban játszódik. Az emberek boldogak, nem ismerik a háborút, a fájdalmat, a nyomort, nincs igazságtalanság, éhezés, erőszak. Jonas, a 12 éves főszereplő harmonikus családban él. Reggelenként és esténként beszélget a szüleivel, reggel álmaikat is elmeséli egymásnak – a papa, a mama, Jonas és húga, Lily. Nemsokára új jövevény is érkezik a családba: Gabriel, a gyerekek öccse.

1. Miért is lenne ez negatív utópia? Olvassunk csak bele a regény egy részletébe!

LOIS LOWRY: AZ EMLÉKEK ÓRE

(részlet)

Udvariasan, bár nem túl figyelmesen meghallgatta apját, aki elmondta, hogy aznap a munkahelyén elfogta az aggodalom érzése; aggódott az egyik úgyerekért, aki nem volt valami biztató állapotban. Apa ugyanis dajkálóként dolgozott. Az ő és a többi dajkáló feladata volt az úgyerekek testi és lelki szükségleteinek kielégítése életük legkorábbi szakaszában. Jonas tisztában volt vele, hogy ez nagyon fontos munka, de őt személy szerint nem vonzotta igazán.

– Milyen nemű? – kérdezte Lily.

– A – felelte az apja. – Nagyon jó természetű, aranyos kis A-nemű. De nem fejlődik elég gyorsan, és rosszul alszik. Áttettük az intenzív részlegre, ahol különleges gondozást kap, de a bizottság már fontolgatja az elbocsátását.

– Jaj, de szörnyű... – sóhajtott Anya. – Tudom, mennyire elszomorítanak az ilyen esetek.

[...]

– Abban az évben, mikor Lily megjött, természetesen előre tudtam, hogy megkapjuk B-nemű gyerekünket, hiszen az igénylésünket jóváhagyták. De nagyon-nagyon kíváncsi voltam, hogy mi lesz a kicsi neve.

– Már a ceremónia előtt belenézhettem volna titokban a névsorba – vallotta be Apa. – A bizottság jó előre összeállítja a listát, és az ott fekszik a Dajkálóközpont irodájában. Igazság szerint – folytatta –, van egy kis büntudatom. Ma délután ugyanis tényleg bementem az irodába, mert kíváncsi voltam, elkészült-e már az idei névsor. Meg is találtam a listát. Kikerestem rajta a harminchatost, ő az a kisiú, akiért annyira aggódom, mert arra gondoltam, talán segítené őt a fejlődésben, ha egy igazi néven szólítanám. Persze csak olyankor, ha nincs senki a közelben.

– És megtaláltad a nevét? – kérdezte izgatottan Jonas.

Bár a névsor titkossága nem tűnt túlzottan fontos előírásnak, Jonast lenyűgözte a tény, hogy apja megszegett egy szabályt. Rásandított Anyára, akinek a munkájához tartozott a szabályok betartása, és megkönnyebbülten látta, hogy Anya mosolyog.

Apa bólintott.

– Ha nem bocsátjuk el még a névadás előtt, Gabriel lesz a neve. Ezt suttogom neki a négyóránkénti etetés alatt meg a torna és a játék idején. De csak ha nem hallja senki. Sőt, Gabe-nek becézem – tette hozzá huncut mosollyal.

– Gabe – ízlelgette a szót Jonas. Jó név, állapította meg magában.

Ő maga még csak ötös volt, mikor megkapták Lilyt és megtanulták a kislány nevét, de emlékezett a családi beszélgetésekre, a sok izgatott találgatásra, hogy vajon kiféle-miféle lesz a kislány, és hogyan fog beilleszkedni összeszokott családtagok életébe. Fel tudta idézni a jelenetet, ahogy Apával és Anyával a színpadra vezető lépcsőket róják. A többi évben apja a dajkálók között állt, ezúttal azonban ő maga volt az, aki saját újgyermeket kapott.

[...]

A) Gyűjtsd ki a fenti szövegből azokat a szavakat, amelyek furcsán hatnak rád, amelyeket mi nem így használunk, illetve ahol az adott személy, tárgy, jelenség vagy intézmény, érzés stb. megnevezésére más szót, kifejezést használnánk!

B) Fogalmazd meg, hogy mi furcsa ebben a családban! Milyen kapcsolat van a családtagok között? A szöveg stílusa mennyiben illik egy család vagy a gyermekvárás leírásához? Hogyan kerülnek ebben a társadalomban a gyermekek családjukba?

C) Apa miért néz büntudatosan Anyára, amikor bevallja, hogy bepillantott az újgyerekek névsorába? Mit jelenthet a szövegben szereplő „elbocsátás” szó?

MEGOLDÁS

A) Újgyerekekért, dajkálóként, Milyen nemű?, A, kis A-nemű, az elbocsátását, megkapjuk B-nemű gyerekünket, az igénylésünket jóváhagyták, Dajkálóközpont, ötös volt, családtagok, aki saját újgyermeket kapott

2. lépés: 2. feladat

A pályaválasztás

T/2. 59. oldal
10 PERC

Tanári instrukciók: az előző lépésnél alkalmazott csoportok dolgoznak tovább. Itt is lehet több A), B) és C) csoport. Az egyéni feladatmegoldás után adjunk két-három percet a csoportoknak az eredmények csoporton belüli összevetésére, megbeszélésére.

Kiemelt készségek, képességek: stílusérzék, szokatlan szóhasználat érzékelése; szókincs, megjelenített világ és értékvilág összefüggésének érzékelése; részletekből kiegészítések kapcsán egész teremtett világ elképzelése

Célcsoport – differenciálás

- A) stilisztikai sajátosságokra kevésbé érzékeny tanulók
- B) nehezebben általánosító tanulók
- C) kimondatlan ok-okozati összefüggések és következtetések megfogalmazásában nehézségekkel küzdő tanulók

Munkaformák: egyéni, majd ötfős homogén csoportok

Módszerek, eljárások: olvasás, megbeszélés

2. Olvasd el a következő szövegrészeket, majd válaszolj az utánuk következő kérdésekre!

Jonas bólintott. Az elmúlt év során őt és társait is egyre intenzívebb megfigyelésnek vetették alá. Az iskolában, szabadfoglalkozás alatt és az önkéntes szolgálat idején is sokszor észrevette, hogy a döntéshozók nézik őt meg a többi tizenegyest, és közben jegyzetelnek. Arról is tudott, hogy a döntéshozók többórás értekezleteket tartanak minden oktatóval, akik a tizenegyessel iskolai tanulmányaik során foglalkoztak.

– Szóval ilyen döntésre számítottam – folytatta Apa. – Nagyon örültem, de cseppet sem lepődtem meg, amikor kihirdették, hogy dajkáló leszek.

[...]

– Volt olyan tizenegyest abban az évben, aki nem örült a beosztásának? – kérdezte Jonas.

Apjával ellentétben neki fogalma sem volt róla, milyen munkát szemelhettek ki neki – azt azonban tudta, hogy bizonyos feladatoknak cseppet sem örülne. Tisztelte apja foglalkozását, de ő maga nem akart dajkáló lenni, és a munkásokat sem irigyelte.

Apa elgondolkozott.

– Nem, nem hiszem, hogy volt. De miért is lett volna? A döntéshozók megfontoltan választanak.

– Az egész közösségben nincs fontosabb munka, mint az övék – jegyezte meg Anya.

[...]

– A Tizenkettő Ceremóniája után – folytatta az anyja – új környezetbe kerülsz. Ahogy a barátaid is. A napjaidat többé nem a tizenegyest társaid között töltöd majd, hanem azokkal, akiket ugyanoda osztottak be, mint téged. Velük együtt veszel részt a képzésen. Nem lesz több önkéntes szolgálat. Nem lesz szabadfoglalkozás. A barátaid távolabb kerülnek tőled.

- A) Bővítsd a furcsa, illetve furcsán ható szavak imént készített listáját! Legalább négy szónak add meg a mi nyelvhasználatunk szerinti megfelelőjét!
- B) Hogyan zajlik a regény világában a pályaválasztás? Mekkora tere van a szülők akaratának, mekkora a gyerekek szándékainak, vágyainak?
- a) Milyen szót használnak a szövegben a választás helyett?
- b) Milyen érték hiányzik ebből a világból, ha egyszer az egyén nem választhat?
- C) Miért nézték az év során annyit Jonast a döntéshozók?
Mi bizonyítja, hogy a Tizenkettő Ceremóniája döntő fordulat e társadalom tagjainak az életében?

MEGOLDÁS

- A) szabadfoglalkozás, önkéntes szolgálat, a döntéshozók, a többi tizenegyest, tizenegyes, a beosztásának, Tizenkettő Ceremóniája után, nem lesz több önkéntes szolgálat, nem lesz szabadfoglalkozás
- B) Megfigyelés és értekezletek után a döntéshozók döntenek. Semennyi szerepe nincs a szülők vagy a gyerekek vágyainak.
- B/a) a beosztást
- B/b) a szabadság

JELENTÉSTEREMTÉS

3. lépés: 3. feladat

A bolydulás

T/3. 61. oldal
20 PERC

Tanári instrukciók: az előző lépésnél alkalmazott csoportok dolgoznak tovább. Itt is lehet több A), B) és C) csoport. Az egyéni feladatmegoldás után adjunk két-három percet a csoportoknak az eredmények csoporton belüli összevetésére, megbeszélésére.

Kiemelt készségek, képességek: stílusérzék, szokatlan szóhasználat érzékelése; szókincs, megjelenített világ és értékvilág összefüggésének érzékelése; részletekből kiegészítések kapcsán egész teremtett világ elképzelése

Célcsoport – differenciálás

- A) stilisztikai sajátosságokra kevésbé érzékeny tanulók
- B) nehezebben általánosító tanulók
- C) kimondatlan ok-okozati összefüggések és következtetések megfogalmazásában nehézségekkel küzdő tanulók

Munkaformák: egyéni, majd csoportmunka

Módszerek, eljárások: olvasás, megbeszélés

3. Olvasd el a következő szövegrészeket, majd válaszolj az utánuk következő kérdésekre!

– Jonas – szólt mosolyogva –, az érzés, amiről beszámoltál, s amit akarásnak nevezted, a bolydulásod első jele volt. Apáddal számítottunk rá, hogy előbb-utóbb bekövetkezik. Apádnál is jelentkezett, amikor annyi idős volt, mint te most. Én is átestem rajta, és egy napon Lily is meg fogja tapasztalni... Az első bolydulás nemritkán álom formájában jelentkezik – tette hozzá Anya.

Bolydulás. Jonas hallotta már a fogalmat. Rémlott neki, hogy a Szabályok Könyve is említi, bár nem tudta volna megmondani, pontosan mit ír róla. Ezenkívül a szó az egyik ismétlődő hirdetményben is szerepelt. FIGYELEM! EMLÉKEZTETJÜK A POLGÁROKAT, HOGY A BOLDULÁS KEZELÉST IGÉNYEL, EZÉRT JELENTENI KELL.

Jonas mindedig nem foglalkozott ezzel a figyelmeztetéssel – egyrészt, mert nem értette, másrészt, mert úgy tűnt, rá nem vonatkozik. A beolvasott utasítások és emlékeztetők között sok olyan volt, ami nem érintette őt, s azokat, mint a legtöbb polgár, egyszerűen elengedte a füle mellett.

– Akkor jelentenem kell? – kérdezte anyjától. Anya nevetett.

– Már megtetted azzal, hogy elmondtad az álmodat. Máshol nem kell jelentened.

– De mi lesz a kezeléssel? A hirdetményben azt mondják, kezelésre kell menni.

Jonas szörnyen lelombozódott. Épp most, a Tizenkettő Ceremóniája előtt be kell vonulnia valahova kezelésre. Egy buta álom miatt!

Anya azonban megint csak nevetett, megnyugtatóan, kedvesen.

– Ugyan, dehogy kell – mondta. – A tablettára gondolnak. El kell kezdened szedni a tablettát. Azzal kezeljük a bolydulást.

Jonas megnyugodott. A tablettát ismerte. Apa és Anya minden reggel bevették, és néhány barátjáról is tudta, hogy szedik.

- A) Mit jelenthet a szövegben többször is ismételt „bolydulás” szó? Miből következtetted a jelentésére? Milyen megfelelőjét használjuk a mindennapos magyar nyelvhasználatban?

Emeld ki azokat a szavakat, amelyeket ezzel a jelenséggel kapcsolatosan mi nemigen szoktunk használni, amelyek a „bolydulást” betegségnek vagy kiiktatandó jelenségnek tüntetik fel!

- B) Miképpen kell Jonasék társadalmában a nemi érést, az ösztönök fejlődését „kezelni”? Vajon miért nevezik a kamaszodást „bolydulásnak”?

Vajon miért tarja ez a világ a bolydulást tablettákkal kezelendő betegségnek?

- C) Hogyan függhet össze a „bolydulás” tablettás kezelése mindazzal, amit a Dajkálóközponttól, valamint a „családegységek” és az „újjyerekek” kapcsolatáról megtudtunk?

MEGOLDÁS

A) Kamaszodás, nemi érés. A szülők megértő-elnéző beszédmódjából lehet a jelentésre következtetni, illetve arról, hogy ebben a korban ők is átestek rajta, Jonas húga pedig majd később fogja megérinteni.

A/a) „Kezelés”, „tabletta”, a kérdés a polgároknak szóló hirdetmény tárgya, olyasmi, amit „jeleníteni kell”.

B) Ez a társadalom mindenben a kiszámíthatóságra, a tudományos tervezésre, az ésszerűségre épít. A kamaszodás lelki felbolydulását, zűrzavarát, érzelmi, ösztönök okozta rendetlenségét tehát betegségként kezeli, kiiktatandónak tartja. Ebben a világban nem engedik meg, hogy a rendet, a kiszámíthatóságot az érzelmek, az érzékek, az ösztönök megzavarják.

B/a) Lásd az előző választ.

4. lépés: 4–5. feladat

A színek – Miért?

T/4–5. 62. oldal

35 PERC

+ házi feladat

Tanári instrukciók

Az előző homogén csoportok módszeres összekeverése révén létrehozott heterogén csoportokban arra építünk, hogy az A) csoportból jött stilisztikai-szóhasználati megfigyelések ötvöződnek a másik két csoport (B és C) általánosításaival, illetve következtetéseivel, s így a most tárgyalt szövegrésznek, illetve a korábbiaknak valamilyen szintetizáló elemzése-értelmezése jön létre. A lépés két szövegrész feldolgozásából, két ütemből tevődik össze. Az egyéni feladatmegoldás után adjunk két-három percet a csoportoknak az eredmények összevetésére, megbeszélésére. Legvégül az osztályszintű megbeszélésre is érdemes mintegy nyolc-tíz percet biztosítani. A d) feladatot otthon végezzék el a gyerekek.

Kiemelt készségek, képességek: stílusérzék, szokatlan szóhasználat érzékelése; szókincs, megjelenített világ és értékvilág összefüggésének érzékelése; részletekből kiegészítések kapcsán egész teremtett világ elképzelése; szintézisalkotás; másoktól való tanulás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni, majd négy-öt fős heterogén csoportok, frontális

Módszerek, eljárások: olvasás, megbeszélés, magyarázat, vita

Jonas a tizenkét évesek avatási szertartásán egészen különleges foglalkozást, beosztást kap, AZ EMLÉKEK ŐRZŐJÉNEK választják ki. A Tizenkettő Ceremóniájától kezdődően egy „örökítővel” dolgozik együtt, tőle tanulja mesterségét, s inaskodása során olyan dolgokat tud meg, amelyeket társadalmában – az öreg őrzőn kívül – senki sem tud.

4. Olvasd el a következő szövegrészeket, majd válaszolj az utánuk következő kérdésekre!

– Akkor jól sejtettem – bólintott az örökítő. – Kezded érzékelni a piros színt.

– A micsodát?

Az öreg sóhajtott.

– Hogyan magyarázzam meg? Valamikor régen, az emlékek korában a dolgoknak nemcsak alakjuk és méretük volt, mint ma, hanem egy olyan tulajdonságuk is, amit színnek neveztek.

Rengeteg szín volt, és az egyiket pirosnak hívták. Azt kezded mostanában meglátni. A barátodnak, Fionának ha nem is épp piros, de vörös haja van. Ez ritka dolog, már nekem is feltűnt. Mikor az almát és Fiona haját említetted, akkor kezdtem el gyanítani, hogy a piros színt érzékeled néha. [...]

– Miért nem láthatja őket [a színeket] mindenki? Miért tűntek el a színek?

Az örökítő vállat vont.

– Mert a népünk így döntött. Az egyenlétet választották. Az én időm előtt, az elődöm ideje előtt, réges-régen. Akkor mondtunk le a színekről, amikor eltüntettük a napfényt és megszüntettük a különbségeket... – Az örökítő elgondolkozott. – Sok mindent az irányításunk alá vontunk, és cserébe sok mindent feladtunk.

– Rosszul tettük! – fakadt ki Jonas.

- Mikor és ki által hozott döntés alapján mondott le a regény társadalma a színek érzékeléséről?
- Milyen értékek vezethették akkor a döntéshozókat? Mi mellett és mi ellen döntöttek?
- Mit gondolsz, mi mindent vontak a réges-régi döntés idején az irányításuk alá, s mit adtak fel cserébe? Gondolj az eddigi részletek tanulságaira is! Itt főleg a korábbi B) és C) csoportok tagjai segíthetnek a válaszadásban.
- A korábbi részletek szókincsében mi minden utal az ész által, központilag szabályozott, szenveldélymentes társadalomra? Itt főleg a korábbi A) csoportok tagjaitól érdeklődjetek!

5. Olvasd el a következő szövegrészeket, majd válaszolj az utánuk következő kérdésekre!

Nem tudják, mi a fájdalom, gondolta [Jonas]. Ettől a felismeréstől végtelenül magányosnak érezte magát. Addig dörzsölgette fájós lábát, amíg el nem aludt. Álmában visszatért a kihalt domboldalra, és újra meg újra átélte a kínlódás és az egyedüllét perceit. [...]

– Miért? – tört ki belőle a kérdés az egyik alkalommal. Éppen egy iszonyú emlékből tért vissza, amiben étlen-szomjan sorsára hagyták. A mardosó éhség görcsbe rántotta megfeszült, üres gyomrárt, s ő megkínzottan hevert az ágyon. – Miért kell megtartanunk az ilyen emlékeket?

– Mert ezek a bölcsesség forrásai – felelte az örökítő. – Bölcsesség nélkül nem tudnám elvégezni a feladatomat, nem tudnék tanácsot adni a Döntéshozók Bizottságának.

– Miféle bölcsességet ad az éhség? – nyögte Jonas. Még mindig fáj a gyomra, pedig az emlék már véget ért.

– Nem is olyan sok éve – fogott a válaszbba az örökítő –, de még a te születésed előtt a polgárok egy csoportja indítványt nyújtott be a Döntéshozók Bizottságához. Növelni akarták a születések számát. Kérték, hogy a szülőanyák ne három, hanem négy gyermeket hozzanak világra, hogy növekedjen a népesség, és több munkás álljon a közösség rendelkezésére.

Jonas bólintott. – Logikus elképzelés.

– A javaslat szerint bizonyos családok egy harmadik gyereket is kaptak volna.

Jonas ismét bólintott. – Az enyém is vállalni tudna még egyet – jelentette ki. – Gabrielben is nagyon sok örömeink telik.

– A Döntéshozók Bizottsága tanácsot kért tőlem – folytatta az örökítő. – Nekik sem volt kifogásuk az elképzelés ellen, de mivel az újítást tartalmazott, úgy vélték, az én bölcsességem kell a döntéshez.

– S te használtad az emlékeket?

– Igen – felelte az örökítő –, és a legerősebb emlék, ami felidéződött bennem, az éhezés volt. Sok-sok nemzedék távlatából tört fel, a többszáz éves múltból. Akkoriban a népesség annyira megnövekedett, hogy nem jutott elég táplálék mindenki számára. Az emberek lesóványodtak, éhen haltak. Az éhínséget pedig háború követte.

– Háború? – Jonas nem ismerte ezt a fogalmat. Az éhezés azonban már nem volt ismeretlen a számára. Önkéntelenül megdörzsölte gyomortájékát, felidézve a táplálék utáni sóvárgás fájdalmát.

– És leírtad nekik az emléket?

– Ők nem akarnak a fájdalomról hallani. Tanácsot kértek, nem többet. Így hát csak annyit mondtam, ne növeljék a népességet. [...]

Természetesen ezzel még nem értünk a regény végére, s nem tudhatjuk, hogy Jonas még mi mindent tud meg, illetve hogy mi van ezen a kicsit mesterséges világon túl, illetve hogy milyen utat választ a maga számára a főszereplő. Aki minderre kíváncsi, az olvassa el Lois Lowry regényét, melyből itt csak néhány szemelvényt idéztünk!

- Az emlékeit és szenvedéseit, illetve szenvedélyeit elfelejtő társadalomnak mi szüksége van nemzedékenként egy örökítőre? Mi szükség van a fájdalmas, a kellemetlen emlékek megjegyzésére a szöveg, illetve az örökítő szerint? Foglald össze saját szavaiddal!
- Mit nyert ennek az észutópiának a társadalma a különbségek és a szenvedélyek kiiktatásával? Milyen szót nem ismer még Jonas, s mi az, amit csak most, emlékőrző tanoncként tanult meg?
- Beszélgétek meg előbb a csoportban, majd az osztályban, hogy szívesen élnétek-e Jonas társadalmában! Beszélgétek meg, hogy mi jó és mi rossz ebben a (negatív?) utópiában! (Persze teljesebb választ csak a regény egészének elolvasása után adhatnánk.)
- Van-e közös vonás Tündérország és Jonas hazája között? Sorold fel a hasonlóságokat és a különbségeket!

HELYSZÍNEK	HASONLÓSÁGOK	KÜLÖNBSÉGEK
Tündérország		
Jonas hazája		

MEGOLDÁS

4/b) Az egyenlét, az egyformaság mellett, s egyúttal a túlzott egyéni különbségek ellen döntöttek.

A biztonságot választották a változatosság és a szabadság helyett.

4/c) A népszaporodást, a munkamegosztást-pályaválasztást, a termelést vonták az irányításuk alá, elvesztették a színeket, a szenvedélyeket és a szenvedéseket.

5/a) Az emlékőrzőkre a Döntéshozók Tanácsának van szüksége, mert csak a múlt ismeretében tudnak az újításokról ésszerűen, célszerűen dönteni. Ugyanakkor ők az emlékekkel járó fájdalmakat nem akarják átélni. A bővebb magyarázatot az „engedélyezzék-e a családoknak a negyedik gyereket?” kérdésének eldöntéséről szóló példa egésze szolgáltatja. A gyermeket persze nem a nevelőanyák, hanem az erre szakosodott „szülőanyák” szülné. A válasz megbeszélése kapcsán kitérhetünk arra, hogy mit is sejtet az adott szövegben a „szülőanya” kifejezés.

5/b) Nem ismeri a háború szót, és az éhség szó értelmét is csak őrzőként tanulta meg.

REFLEKTÁLÁS

5. lépés: 6. feladat

T/6.

66. oldal

10 PERC

Tanári instrukciók: a feladat célja a modulban megismert legfontosabb gondolatok összegzése, tananyaggal kapcsolatos kérdések megfogalmazása, személyes észrevétel lehetővé tétele.

Kiemelt készségek, képességek: összehasonlítás és szembeállítás, általánosítás, személyes hozzáállás megfogalmazása

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni

Módszerek, eljárások: kilépőkártya

6. Sokat segít, ha a kártyára leírod a tapasztalataidat, kérdéseidet! Így a saját tanulásodra is visszatekinthetsz.

Írj le az *Emlékek óra* című, most tanult részben megismert (és megtárgyalt) egy-egy fontos fogalmat és általánosítást!

Írj egy a tananyaghoz kapcsolódó kérdést!

Írj olyan kérdéseket, amelyekre nem kaptál választ az elmúlt órákon!

Írj egy személyes megjegyzést vagy észrevételt!

FEJEZETZÁRÓ FELADATLAP

Olvasd el Konrád fogalmazását, amely a *Május 35* című regény végén összefoglalja csodálatos utazását!

MIT LÁTTAM A CSENDES-ÓCEÁNNÁL?

A csütörtök mindig nagyon mulatságos nap. A bácsikám miatt. Ő gyógyszerész és Ringelhuthnak hívják úgy mint engemet. Mert a bácsikám. Ma megint csütörtök volt. És mikor montam neki, hogy dolgozatot kell írnom a Csendes-óceánról mert jól tudok számolni és nincsen Fantáziám aszonta szaladjunk át csak gyorsan egy kicsikét. Mármint a Csendes-óceánhoz. Maj megmutattuk a tanítónak sajnálom ezt monta.

Na, és neki vágtunk. Óriási út volt. Először a szekrénybe a fojosón. Asztán Eldorádóba. Asztán egy várba ahol meghalt hercegek éltek. Asztán ahol rosz szülőket nevelnek. Tanulságos volt. Asztán egy teljesen villanyos városba. Sok minden össze vissza volt. És megárat a víz. És a villanyos áram kicsapot. A liftek kirepültek a tetőn át. Mi fel a lóra és el és ot már mindegy volt. A lóval az utcán találkoztunk. És cukorral etettük. És görkorcsojálni tudot. De ez nem tartozik ide.

Az egyenlítő segítségével amit más mijennek képzeltem, át lovagoltunk az óceánon egy kis szigetre. Balról és jobbról is szigetek voltak. Korál szirtekkel, melyekből a híres láncokat csinálják. És cápákkal. Az egyik felakarta falni a bácsikámat. A hasa miatt pedig nincs is. Nem voltam rest attam neki egyget a fejére és a bácsi nekem egy márkát. A gőz gép miatt. Négy márka 80 kevés anyi van már. Asztán egy majom kórus dirigált. Egy elefánt is volt ot és kókuszdiókat dobált. Montuk köszönjük, mégis elmentek.

Különösen csiklandós volt a dolog a három tigrissel. A bácsi lőni akart a sétatálcájával. Ere fehér kendőt vetek elő és beszalattak az őserdőbe. Kengurukkal is találkoztunk. Harisnyát kötöttek és a pamut az erszényükben volt. A legszeb hogy Petrezselyemmel találkoztunk. Ő egy kis gyerek és fekete és fehér kockás. Mert a papája törzsfőnök a mama meg csak gépíró. Bömbölt a cetthallal miatt aki üldözte. Mert a cetthallak emlős álatok. És a vízbe tévedésből élnek. Nyelvet öltöt rá, és azért üldözte. Dögkeselyű egy törzsfőnök volt forró sült almával lőtt és elkergette a szörnyeteget. Sajnos a lánynak el kellett mennie. Mert a papájának kieset egy gyöngy a koronájából. A törzs amelyiknél ebédeltünk és a fiúk csuda jól úsztak, sült ember húst akartak adni. Hála istennek nem volt nekik a kamrában. Így is sok őrült dolog volt. Elefánt sült és Kotlett egy madárból, mint amijen az emu. És csigapép. A bácsi majdnem, asztán még se, mert ő tudja mi az illem. Sajnos a ló itt maratt. Hogy feleségül vegyen egy fehér lovat.

Mikor Petrezselyem elment, mondta a bácsi mingyár 7 és ha most mingyár nem találkozunk a szekrényel it maradunk és meg esznek De ekkor jöt újra Dögkeselyű és elő varázsolta a szekrényt és mikor átmásztunk újra ott voltunk a bácsinak a lakásában. És a bácsi monta sipirc haza, mert ne mulass lesz. De a szüleim semmit sem vettek észre, mert vacsorára pont haza értem és az nálunk a fő dolog.

És asztán leültem és meg írtam adol gozatot pedig a Csendes-óceánnál voltam oda és vissza és ezt csinálja valaki utánam.

A bácsikám nélkül nem tuttam volna. De ő a mi családunkból van és az nagyon jó már a mi családunk ijen. A bácsikám is monta.

Ez minden amit láttam a Csendes óceánnál, lehet, hogy nem, de ojan sok volt, ha írja az ember el felejtí a felét. És aki nem hiszi járjon utána. Vagy meg kérdezheti a bácsikámat. Őt úgy hívják mint engemet és gyógyszerész és majd halhat csudát.

MEGOLDÓKULCS

A FEJEZETZÁRÓ FELADATLAPHOZ

A *Varázsbírodalmak II.* fejezetzáró feladatlapjának kitöltésére két tanórát fordítsunk. Teremtsünk barátságos légkört, hogy a gyerekek ne szorongjanak. Tudatosítsuk bennük, hogy bátran kérdezzenek. Figyeljünk arra, hogy a diákok a feladatokat helyesen értelmezzék.

Olvasd el Konrád fogalmazását, amely a *Május 35* című regény végén összefoglalja csodálatos utazását!

MIT LÁTTAM A CSENDES-ÓCEÁNNÁL?

A csütörtök mindig nagyon mulatságos nap. A bácsikám miat. Ő gyógyszerész és Ringelhuth-nak hívják úgy mint engemet. Mert a bácsikám. Ma megin csütörtök volt. És mikor montam neki, hogy dolgozatot kell írnom a Csendes-óceánról mert jól tudok számolni és nincsen Fantáziám aszonta szaladjunk át csak gyorsan egy kicsikét. Mármint a Csendes-óceánhoz. Maj megmutat tyuk a tanitódnak sajnálom ezt monta.

Na, és neki vágunk. Óriási út volt. Először a szekrénybe a fojosón. Asztán Eldorádóba. Asztán egy várba ahol meghalt hercegek éltek. Asztán ahol rosz szülőket nevelnek. Tanulságos volt. Asztán egy teljesen villanyos városba. Sok minden össze vissza volt. És megárat a viz. És a villanyos áram kicsapot. A liftek kirepültek a tetőn át. Mi fel a lóra és el és ot már mindegy volt. A lóval az utcán találkoztunk. És cukorral etettük. És görkorcsojázni tudot. De ez nem tartozik ide.

Az egyenlítő segítségével amit más mijennek képzeltem, át lovagoltunk az óceánon egy kis szigetre. Balról és jobbról is szigetek voltak. Korál szirtekkkel, melyekből a híres láncokat csinálják. És cápákkal. Az egyik felakarta falni a bácsikámat. A hasa miat pedig nincs is. Nem voltam rest attam neki eggyet a fejére és a bácsi nekem egy márkát. A gőz gép miat. Négy márka 80 kevés anyi van már. Asztán egy majom kórus dirigált. Egy elefánt is volt ott és kókuszdiókat dobált. Montuk köszönjük, mégis elmentek.

Különösen csiklandós volt a dolog a három tigrissel. A bácsi lőni akart a sétapálcájával. Ere fehér kENDŐT vetek elő, és beszalattak az őserdőbe. Kengurukkal is találkoztunk. Harisnyát kötöttek, és a pamut az erszényükben volt. A legszeb, hogy Petrezselyemmel találkosztunk. Ő egy kis gyerek, és fekete és fehér kockás. Mert a papája törzsfőnök, a mama meg csak gépíró. Bömbölt a cetthallal miat, aki üldöszte. Mert a cetthallal emlős álatok. És a vízbe tévedésből élnek. Nyelvet öltöt rá, és azért üldözte. Dögkeselyű egy törzsfőnök volt, forró sült almával lőtt, és elkergete a szörnyeteget. Sajnos a lánynak el kellett mennie. Mert a papájának kieset egy gyöngy a koronájából. A törzs, amelyiknél ebédeltünk, és a fiúk csuda jól úsztak, sült ember húst akartak adni. Hála istennek, nem volt nekik a kamrában. Igy is sok örült dolog volt. Elefánt sült és Kotlett egy madárból, mint amijen az emu. És csigapép. A bácsi majdnem, asztán még se, mert ő tudja, mi az illem. Sajnos a ló itt maratt. Hogy feleségül vegyen egy fehér lovat.

Mikor Petrezselyem elment, mondta a bácsi, mingyár 7, és ha most mingyár nem találkozunk a szekrényel, it maradunk és meg esznek De ekkor jöt újra Dögkeselyű, és elő varázsolta a szekrényt, és mikor átmásztunk, újra ott voltunk a bácsinak a lakásában. És a bácsi monta, sipirc haza, mert ne mulass lesz. De a szüleim semmit sem vettek észre, mert vacsorára pont haza értem, és az nálunk a fő dolog.

És asztán leültem és meg írtam adol gozatot, pedig a Csendes-óceánnál voltam oda és vissza, és ezt csinálja valaki utánam.

A bácsikám nélkül nem **tuttam** volna. De ő a mi családukból van, és az nagyon jó, már a mi családuk **ijjen**. A bácsikám is **monta**.

Ez minden, amit láttam a Csendes óceánnál, lehet, hogy nem, de **ojan** sok volt, ha írja az ember, **el felejtí** a felét. És aki nem hiszi, járjon utána. Vagy **meg kérdezheti** a bácsikámat. **Őt úgy hívják**, mint engemet és gyógyszerész, és majd **halhat** csudát.

1. Húzd alá egy egyenes vonallal a szöveg utolsó négy bekezdésében a helyesírási hibákat! Ne csak a betűtévesztésekre, hanem a különírási és egybeírási hibákra is figyelj!

Pontok
20

2. Húzd alá hullámos vonallal a szöveg utolsó négy bekezdésében a nyelvhelyességi, fogalmazási hibákat!

Pontok
10

3. Javítsd ki és kicsit bővítsd a fogalmazás első három bekezdését!

Pontok
30

4. Az író persze nem véletlenül ilyen hibás fogalmazást írt szereplője számára. Mi vész el a ki-javítás következtében a szövegből? Milyen hatást keltenek a fogalmazási és helyesírási hibák? Tudsz-e a *János vitézből* vagy más olvasott irodalmi műből példát hozni az ilyen, tudatosan elkövetett tévedésekből, hibákból származó hatásra?

MEGOLDÁSI LEHETŐSÉG

A *János vitéz* 9–10. fejezetének hibás meseföldrajza vagy *A komisz kölyök naplója* vagy Karinthy *Tanár úr kérem!* c. művének egyes részei vagy a Rejtő-könyvek keltenek hasonló hibán alapuló komikus, humoros, mulatságos hatást.

Pontok
5

5. Tedd helyükre az eltévedt mondatokat!

a) Vond össze, illetve hagyd ki a felesleges vagy feleslegesen külön mondatba tett mondatdarabokat, tagmondatokat!

Pontok
10

b) Eldorádó, a szülőket nevelő Fordított világ és Elektropolis leírását egy-két mondattal bővítsd ki!

Pontok
5

Maximális pont: 80

Értékelés:

Osztályzat	elégtelen	elégséges	közepes	jó	jeles
Pontszám	0–24	25–47	48–56	57–72	73–80

